

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Криворізький національний університет

Навчально-науковий інститут економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського

Кафедра філології та перекладу

ДОПУСКАЮ ДО ЗАХИСТУ

Гарант освітньої програми

к.п.н., доцент

_____ Світлана ОСТАПЕНКО

«_____» _____ 2025 року

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття ступеня вищої освіти «Магістр»

зі спеціальності 035 «Філологія»

спеціалізації 035.041 «Германські мови та літератури (переклад включно), перша
– англійська»

за освітньою програмою «Германська філологія (англійська, німецька). Переклад»

на тему: «**Функціонування авторських неологізмів в літературі фентезі та
способи їх відтворення в українському перекладі**»

Виконав здобувач
вищої освіти

2 курсу групи ФЛ-24М
Лисогор Марія Юріївна

(підпис)

Керівник:

Доцент кафедри філології та перекладу,
к.пед.н., доц. Удовіченко Г. М.

(підпис)

Засвідчую, що у кваліфікаційній
роботі немає запозичень з праць
інших авторів без відповідних
посилань

Здобувач вищої освіти _____

Кривий Ріг
2025

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРИВОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Навчально-науковий інститут економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського
Кафедра філології та перекладу
Форма здобуття вищої освіти денна
Ступінь магістр
Галузь знань 03 Гуманітарні науки
Спеціальність 035 Філологія
Спеціалізація 035.041 Германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська
Освітня програма Германська філологія (англійська, німецька). Переклад

ЗАТВЕРДЖУЮ:

Гарант освітньої програми

к.пед.н, доцент

_____ Світлана ОСТАПЕНКО

« ____ » _____ 2025 року

**ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧУ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

Лисогор Марії Юріївні

1. Тема роботи «Функціонування авторських неологізмів в літературі фентезі та способи їх відтворення в українському перекладі»

Керівник роботи к.пед.н., доц. Удовіченко Г. М.

Затверджена наказом ННІЕТ імені Михайла Туган-Барановського КНУ від «30» травня 2025 року № 32-с

2. Строк подання студентом роботи: «21» листопада 2025 року

3. Вихідні дані до роботи: монографічна і періодична наукова література, словники, данні мережі Інтернет, цикл романів Роберта Джордана «Колесо часу» англійською та українською мовами.

4. Зміст (перелік питань, які потрібно розробити):

1) дослідження трактування поняття «авторський неологізм» та особливостей виникнення і розвитку такої лексичної одиниці в мовній системі;

2) виокремлення функціонально-стилістичних параметрів авторських неологізмів та характеристика їх реалізації у творах жанру фентезі;

3) аналіз циклу романів «Колесо часу» в оригіналі та виокремлення основних культурних, геополітичних та світоглядних факторів, на які звертав увагу письменник при введенні в текст таких мовних одиниць;

4) характеристика труднощів та способів перекладу авторських неологізмів у циклі романів «Колесо часу»;

5) визначення доречності перекладацьких рішень та розгляд інтерпретації авторських неологізмів.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень): –

6. Дата видачі завдання «02» вересня 2025 року

7. Календарний план

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Добір та аналіз літературних джерел, визначення об'єкту, предмету та завдань дослідження.	до 15.09.2025 р.	
2	Підготовка теоретичної частини досліджуваної теми (розділ 1)	до 06.10.2025 р.	
3	Підготовка аналітичної частини (по об'єкту дослідження) (розділ 2)	до 07.11.2025 р.	
4	Підготовка висновків та рекомендацій роботи	до 14.11.2025 р.	
5	Аналіз та інтерпретація отриманих результатів, оформлення роботи	до 20.11.2025 р.	
6	Надання виконаної та оформленої відповідно до вимог СТІ 02.02-13-2025 кваліфікаційної роботи на кафедрі	до 24.11.2025 р.	

Здобувач ВО _____ **Марія ЛИСОГОР**

Керівник роботи _____ **Ганна УДОВІЧЕНКО**

РЕФЕРАТ

Загальна кількість в роботі:

сторінок – 46 рисунків – 0 таблиць – 0 додатків – 0 використаних джерел – 60

Об'єкт дослідження: авторські неологізми в літературі фентезі.

Предмет дослідження: структурно-семантичні, функціональні та перекладознавчі особливості авторських неологізмів у циклі романів Роберта Джордана «Колесо часу».

Мета дослідження: охарактеризувати особливості функціонування авторських неологізмів в літературі фентезі, а також визначити та проаналізувати основні способи їх відтворення.

Завдання дослідження: надати основні характеристики терміну «неологізм», визначити особливості виникнення та розвитку такої лексичної одиниці в мовній системі; розглянути і систематизувати теоретичну інформацію щодо етимології та специфіки використання авторських неологізмів у різних стилях мовлення; описати основні класифікаційні групи авторських неологізмів та виокремити їх функції; проаналізувати введені письменником в текст романів «Колесо часу» авторські неологізми, їх роль у формуванні уявного світу, а також значення, що забезпечує розуміння читачем явищ, подій, образів героїв та існування предметів; дослідити способи перекладу цих лексичних одиниць у циклі романів «Колесо часу» та виокремити найчастіше використовувані перекладачами прийоми; проаналізувати адекватність відтворення авторських неологізмів у романах Роберта Джордана та охарактеризувати перекладацькі рішення і їх вплив на інтерпретацію цих лексичних одиниць.

Методи дослідження: індукція та дедукція, класифікація та систематизація теоретичної інформації; компонентний аналіз, контекстуальний аналіз, морфолого-синтаксичний аналіз; описовий, порівняльно-зіставний і трансформаційний метод.

Основні результати дослідження: визначено роль авторських неологізмів у загальній системі мови – збагачення лексичного складу мови, шляхом введення нових значень і форм вираження; надано головні ознаки цього поняття (несистемний характер, функціонування у межах одного або кількох творів автора, експресивно-образний потенціал); а також окреслено такі критерії: залежність від контексту, підкреслення стилю автора, незвичність, за якими авторські неологізми можна відмежувати від інших типів нової лексики; окреслено способи утворення даних лексичних одиниць: фонетичний, словотвірний, граматичний і семантичний; виокремлено основні способи перекладу авторських неологізмів (пошук вже існуючого відповідника, спосіб смислового розвитку, транскодування, калькування) у циклі романів Роберта Джордана «Колесо часу»; визначено та проаналізовано перекладацькі рішення.

Ключові слова: неологізм, авторський неологізм, художній переклад, література фентезі, функціонування авторських неологізмів, спосіб перекладу, транскодування, калькування, адекватність перекладу

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ АВТОСРЬКИХ НЕОЛОГІЗМІВ ТА ЇХ ПЕРЕКЛАДУ	9
1.1 Поняття авторського неологізму	9
1.2 Типологія та функціонально-стилістичні параметри авторських неологізмів	10
1.3 Специфіка реалізації авторських неологізмів у художньому дискурсі фантази	13
1.4 Основні підходи та стратегії перекладу авторських неологізмів	17
РОЗДІЛ 2 ПРАКТИЧНИЙ АНАЛІЗ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА ПЕРЕКЛАДУ АВТОРСЬКИХ НЕОЛОГІЗМІВ У ЦИКЛІ РОМАНІВ РОБЕРТА ДЖОРДАНА «КОЛЕСО ЧАСУ»	21
2.1 Лінгвістичні особливості авторських неологізмів у циклі романів Роберта Джордана «Колесо часу»	21
2.2 Відтворення авторських неологізмів циклу романів Роберта Джордана «Колесо часу» в українському перекладі	32
2.3 Перекладацькі рішення та їх вплив на інтерпретацію авторських неологізмів	37
ВИСНОВКИ	42
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	45

ВСТУП

Будь-яка мова характеризується певним динамічним характером. Однією з її особливостей виступає інтегративний зв'язок з процесами та явищами, що відбуваються в суспільстві. Відповідно їх розвиток зумовлює появу нових лексичних одиниць, які відображають культуру, традиції, спосіб життя, менталітет та багато інших аспектів, притаманних конкретній нації чи соціальній групі. Усі події у світі також пов'язані з виникненням нового пласту лексики. Тож можемо говорити про неологізми, що з'являються в мовній системі в той чи інший період її розвитку. Розгляд таких лексичних одиниць привертає увагу багатьох вчених. Зокрема, дослідженням даної теми займалися Г. Вокальчук, О. Пономарів, А. Нелюба, Н. Клименко та О. Селіванова. Їх роботи зосереджені на розкритті змісту цього поняття, функціонуванні неологізмів в різних мовленнєвих стилях, характеристиці їх головних ознак, а також особливостях творення.

Однією з груп неологізмів можна вважати авторські неологізми. Тлумачення цього поняття, а також поділ за функціями і класифікаціями авторських неологізмів представлені в роботах таких вчених як О. Стишов, Л. Пустовіт, С. Єрмоленко, О. Сеньків та О. Турчак. Їх дослідження різняться характером висловлювання, наданням визначальних рис такого пласту лексики, описом її властивостей та визначенням динаміки розвитку. Однак роботам цих науковців притаманні спільні загальні тенденції і конкретні розглянуті аспекти.

Авторські неологізми розкривають стиль самого автора, передають відповідні характеристики явищ та предметів та опосередковують розширення лексико-семантичного потенціалу мови. Їх розгляд є найбільш актуальним саме в контексті художньої літератури, адже твір є широким простором для введення нових унікальних понять, явищ, подій, героїв і предметів. Відповідно виникає необхідність у створенні слів і виразів для їх номінації. Враховуючи те, що однією з найголовніших функцій авторських неологізмів залишається семантична, такі лексичні одиниці допомагають сформувати образи та символи у художньому тексті.

Вище зазначені аспекти звертають нашу увагу ще на одну проблему, яка потребує розгляду, а саме на способи перекладу авторських неологізмів. Дана тема підкреслює, перш за все, основні труднощі, з якими зіштовхується перекладач у процесі відтворення мовних одиниць будь-якого художнього твору. До того ж в контексті розгляду цього питання до фахівця виникає низка вимог щодо досягнення адекватного перекладу. До них відносимо коректне відтворення власних назв, передачу культурних і соціальних аспектів, збереження основного сенсу висловлювання, а також дотримання стилістичного балансу між мовою оригіналу та перекладу.

Загалом, розглядаємо авторські неологізми з точки зору функціонування в літературу фентезі. Тут йдеться про вигаданий письменником новий світ зі своїми характерними рисами. Для найбільш вдалого відтворення як окремих моментів, так і загальної атмосфери уявного простору перекладачу слід врахувати широкий спектр взаємопов'язаних параметрів. Надзвичайно важливим є розуміння причини створення авторського неологізму письменником. Враховуючи особливості

фонетичної структури слова чи виразу, особливості його написання та роль у творі, постає можливим вибір відповідного способу перекладу.

Варто також зазначити, що проблема перекладу авторських неологізмів є предметом зацікавлення для багатьох вчених. Проте український науковий простір містить невелику кількість досліджень, пов'язаних з аналізом функціонування та відтворення даних лексичних одиниць саме в літературі фентезі.

Тож **актуальність** нашого дослідження зумовлена жанровою популярністю зазначеної літератури та недостатнім розглядом специфіки використання і відтворення авторських неологізмів у фентезійному тексті. Аналіз поділу авторських неологізмів на групи, їх основних функцій та перекладацьких прийомів визначає потенціал роботи для подальшого теоретичного й прикладного опрацювання.

Метою дослідження є охарактеризувати особливості функціонування авторських неологізмів в літературі фентезі, а також визначити та проаналізувати основні способи їх відтворення.

Усебічний розгляд зазначеної теми є можливим завдяки аналізу авторських неологізмів у циклі романів Роберта Джордана «Колесо часу». Ці твори постають інтерпретативною реалізацією ключових параметрів фентезійного дискурсу. У романах виокремлюється сконструйований письменником світ з власною онтологією, традиціями, соціальними нормами, географічним розподілом та іншими елементами.

Представлена мета передбачає виконання цілого ряду **завдань**:

1. Надати основні характеристики терміну «неологізм», визначити особливості виникнення та розвитку такої лексичної одиниці в мовній системі.
2. Розглянути і систематизувати теоретичну інформацію щодо етимології та специфіки використання авторських неологізмів у різних стилях мовлення.
3. Описати основні класифікаційні групи авторських неологізмів та виокремити їх функції.
4. Проаналізувати введені письменником в текст романів «Колесо часу» авторські неологізми, їх роль у формуванні уявного світу, а також значення, що забезпечує розуміння читачем явищ, подій, образів героїв та існування предметів.
5. Дослідити способи перекладу цих лексичних одиниць у циклі романів «Колесо часу» та виокремити найчастіше використовувані перекладачами прийоми.
6. Проаналізувати адекватність відтворення авторських неологізмів у романах Роберта Джордана та охарактеризувати перекладацькі рішення і їх вплив на інтерпретацію цих лексичних одиниць.

Об'єктом дослідження постають авторські неологізми в літературі фентезі.

Предметом даного дослідження є структурно-семантичні, функціональні та перекладознавчі особливості авторських неологізмів у циклі романів Роберта Джордана «Колесо часу».

Розкриття теми наукової роботи, здійснення аналізу зазначених вище моментів та визначення характерних рис авторських неологізмів є можливим завдяки використанню наступних **методів**: індукції та дедукції, класифікації та систематизації теоретичної інформації; компонентного аналізу, контекстуального

аналізу, морфолого-синтаксичного аналізу; описовий, порівняльно-зіставний і трансформаційний метод.

Матеріалом дослідження є англomовні твори жанру фентезі та цикл романів Роберта Джордана «Колесо часу» та його переклад українською мовою, здійснений видавництвом «Навчальна книга – Богдан».

Наукова новизна полягає у всебічному та системному аналізі авторських неологізмів в літературі фентезі, зокрема, циклі романів Роберта Джордана «Колесо часу».

Теоретичне значення дослідження полягає у систематизації знань про авторські неологізми, уточненні їх лінгвістичного статусу, виокремленні основних функцій та поділу на групи таких лексичних одиниць, а також характеристиці їх використання у фентезійному тексті. Робота звертає увагу на особливості і труднощі перекладу художнього твору та на теоретичні підходи до функціонування уявного світу в літературі фентезі. У даному контексті подається характеристика перекладацької роботи з авторськими неологізмами та визначаються основні способи їх відтворення.

Практичне значення полягає у тому, що висновки даної роботи можуть стати підґрунтям для виникнення нових практичних рішень для розгляду пов'язаних з цією проблемою питань у колі науковців. До того ж практичне значення визначається можливістю застосування результатів дослідження у подальшому вивченні зазначених понять і явищ на основі інших матеріалів.

Апробація. Практичні результати роботи викладено на III Міжнародній науково-практичній конференції студентів та молодих вчених «Наука в епоху соціокультурних змін: реалії, перспективи та сталий розвиток» (Дніпро, 24 жовтня 2025 року) – тези «Основні способи відтворення авторських неологізмів у процесі перекладу літератури фентезі», а також у статті «Структурно-семантичні аспекти розгляду авторських неологізмів у циклі романів Роберта Джордана «Колесо часу», що була опублікована у збірнику наукових праць у межах проведення конференції «Іноземні мови XXI століття: професійні комунікації та діалог культур».

Структура кваліфікаційної роботи включає вступ, 2 розділи, 7 підрозділів, висновки та список використаних джерел (60 найменувань). Загальний обсяг роботи становить 46 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ АВТОРСЬКИХ НЕОЛОГІЗМІВ ТА ЇХ ПЕРЕКЛАДУ

1.1. Поняття авторського неологізму

Перш ніж перейти до розгляду вужчого поняття авторського неологізму, слід виокремити основне значення, яке притаманне неологізму. Проблема надання йому більш узагальненого теоретичного значення хвилювала багатьох дослідників. Зокрема, велику увагу цьому питанню присвятили О. Пономарів, Г. Вокальчук, Н. Клименко, В. Чабаненко, О. Селіванова, А. Нелюба, О. Земська, К. Ладоня та інші.

Неологізмом може бути слово, вислів або певна фразеологічна одиниця, що виникає на одному з етапів розвитку мови. Оскільки лексика пов'язана з усіма сферами нашого життя, то варто говорити про її змінну природу (як і природу всіх речей в нашому світі).

Розвиток конкретних галузей породжує утворення нових лексичних одиниць. Нові винаходи науки, економічні та фінансові тенденції, вагомні історичні події, соціальні зміни та інші подібні приклади відображаються на збагаченні лексичного складу будь-якої мови. Відповідно потреба надання назви новим явищам, предметам, термінам і поняттям у різних сферах і є чинником появи неологізмів. Отже функція таких мовних одиниць може бути, перш за все, номінативною.

Природа неологізмів також історично змінна. Тобто такі одиниці можна віднести до розряду пасивного словника. Вони характеризуються тим, що не одразу входять до активного слововжитку. Зникнення деяких неологізмів відбувається майже одночасно з моментом виникнення. Інші ж з часом стають загальноживаними лексичними одиницями. Їх можуть заносити до словників і вони втрачають свою головну ознаку – новизну, як і самі терміни, явища або поняття, для позначення яких їх було введено [32].

Зокрема, О. Стишов називає неологізми «словами, словосполученнями, фразеологізмами, окремими їх значеннями, що з'явилися на певному етапі розвитку мови для позначення нових реалій і понять, периферійних номінацій, актуалізація яких зумовлена соціальними і територіальними чинниками функціонування літературної мови» [35, с. 32].

Як було встановлено вище *неологізм* є новою мовною одиницею, що з'являється внаслідок розвитку певної сфери нашого життя і однією з його ознак є новизна. Цей фактор також передбачає наступну його характерну рису – актуальність. Неологізм виникає в мові в певний період і завжди відображає сучасні потреби людства, культурні, історичні чи технологічні зміни. Тобто на певний момент часу його присутність в мові необхідна. Однак варто згадати про своєрідну «тимчасовість» таких лексичних одиниць. Як вже було зазначено вище, неологізми з часом потрапляють до загальноживаного лексикону і навіть стають частиною словників або ж взагалі зникають. Деякі з них з часом переходять в розряд звичного елементу мовлення, а інші (зазвичай ті, що пов'язані зі сферою технологій) виходять з ужитку, адже формують пласт застарілого лексикону. Тож природа неологізму досить динамічна. Тут не варто говорити про «сталість».

Поняття *авторського неологізму* дещо вужче і зазвичай вживається для надання назви поняттю, явищу чи предмету, яке вже має словесне позначення в мові. Водночас такі лексичні одиниці з моменту появи не мають мети закріпитися в мовному вжитку. Наприклад, С. Єрмоленко розглядає дані слова та вирази як такі, що не потрапляють до словників та спеціально створюються для контексту. Їх основним призначенням є відображення або доповнення мінімального контексту, певної мовленнєвої ситуації [17].

О. Турчак у своїй роботі зазначає, що для позначення такої лексики також використовують термін «оказіоналізм». Говорячи про переклад латинського слова «*occasio*» українською як «випадок», дослідниця звертає увагу на відповідність подібних слів і фраз до певних «випадкових» ситуацій. Тобто це вкотре демонструє відсутність даних мовних одиниць в узусі, а також їх чітко виражену специфіку. Тож під час проведення подальшого аналізу можемо використовувати і такий термін [37].

Поняття авторського неологізму та його особливості функціонування також розглядали О. Сеньків, Л. Пустовіт, Г. Вокальчук, О. Стишов та Н. Поліщук. Можемо простежити різні думки щодо трактування даного терміна і визначення слів, які можуть бути віднесеними до такої категорії. Часто природа авторського неологізму відображається у співвіднесенні його з неологізмом, канонічним і потенційним словом. Деякі дослідники виокремлюють не тільки індивідуально-авторські слова, але й варіанти, створені автором для позначення загальномовних лексичних одиниць. Однак спільною для багатьох є тенденція вважати, що авторськими неологізмами є мовні одиниці, які не закріпилися в сучасній літературній мові, не мають усталеного значення й не пов'язані з основним словниковим складом.

Авторський неологізм є більш характерним для художнього стилю (рідше – публіцистичного). Це безпосередньо створена автором мовна одиниця, яка відображає його стиль і творчу манеру. Вище зазначена інформація дає змогу виокремити головні ознаки авторського неологізму. По-перше, він характеризується повною залежністю від контексту, його існування поза контекстом майже неможливе. По-друге, йому притаманна ненормативність, що зумовлена свідомим відхиленням від мовної нейтральності з метою здійснення певного впливу на читача. По-третє, така лексична одиниця є експресивно забарвленою. До того ж можна виокремити індивідуальну належність, нерегулярність та незвичність авторських неологізмів.

1.2. Типологія та функціонально-стилістичні параметри авторських неологізмів

Загалом, велика кількість вчених (зокрема, і А. Грищенко [6]) поділяють неологізми на узуальні та оказіональні. Перші охоплюють ширше коло розповсюдження та зазвичай входять в ужиток і навіть складають певну основу для формування словників. Інші ж є мовними одиницями контекстного вжитку. Детальнішу інформацію щодо трактування та особливостей цього поняття було подано вище. Для більш чіткого усвідомлення та подальшого аналізу цього питання слід звернути увагу на класифікацію таких оказіональних (авторських) неологізмів.

Аналіз наукових праць різних дослідників (В. Бабенко [1], Ж. Колоїз [25], О. Турчак [37], О. Дзюбіної [16] та інших) дозволяє сформуувати узагальнену класифікацію авторських неологізмів:

1. **фонетичні** – слова, що формуються завдяки незвичному поєднанню автором звуків;

2. **лексичні** авторські неологізми автор зазвичай формує за допомогою вже наявних правил словотвору. Проте поєднуючи афікси та основи, утворюється нове поняття;

3. **граматичні** – новоутворення, які поєднують нову лексику з граматичними формами. Вони також не притаманні узусу, але в художньому або публіцистичному тексті надають необхідне семантичне забарвлення;

4. **семантичні** авторські неологізми утворюються шляхом розширення або видозміни значення слова, тобто певного переосмислення. Таким чином лексична одиниця отримує додаткове значення, яке не закріплене в загальноповживаному мовленні;

5. **фразеологічні** – трансформування автором стійких виразів, сформованих в узусі. Їх поява в тексті зумовлюється зміною компонентів фразеологічних одиниць.

Розглянутий поділ на групи демонструє певну систему мовних рівнів. Можна простежити формування авторських неологізмів як на фонетичному, так і на більш ширшому синтаксичному рівні. До того ж, дана класифікація доводить, що такі лексичні одиниці набувають нового значення, якого раніше не існувало в узусі.

Джерела появи авторських неологізмів, на які у своїх працях звертав увагу А. Грищенко [6] надають можливість виокремити такі групи:

1. **запозичені** авторські неологізми – мовні одиниці, які автор приносить у свій твір з іноземної мови. Досить часто використання такого слова або виразу передбачає його адаптування до фонетичних, морфологічних та орфографічних особливостей мови, в якій воно буде вживатися. В українській літературі часто базою для подібних новоутворень є англійські слова. Наприклад, у творах М. Семенко можна знайти слово *футуроманія*, за основу якого було взяте англійське *futurum*. Подібні слова вводяться й іншими авторами (шопінгоманія, дизельпанк тощо). Запозичені авторські неологізми притаманні також англійській літературі (Angreziness);

2. **словотвірні** оказіоналізми – слова, що утворюються за допомогою наявних у мові словотвірних моделей. Така група зазвичай включає утворення за допомогою префіксального або суфіксального способів. Варіантами появи цих авторських неологізмів також є складання основ і контамінація, під час якої нова мовна одиниця може бути сформована з поєднання частин різних слів. Подібні приклади знаходимо у творчості українських письменників: *світлограй*, *думокрила*, *зоресміх*. Подібні слова зустрічаються і в англійській мові: *scanderoon*, *slithy*, *mimsy*.

3. авторські неологізми, утворені шляхом **семантичної деривації** – ті узуальні лексичні одиниці, яким автор надав нового значення. Тобто цей шлях передбачає своєрідне переосмислення вже відомого, загальноповживаного слова або виразу. Таким чином маємо наступні приклади українських авторів: *голос болю*, *зелене серце*, *літа орлині*. Подібним способом оказіоналізми утворюють автори

англомовних творів. Наприклад, Вірджинія Вульф вживала більш розширене значення слова *stream*. У контексті її праць воно означає потік свідомості. Таким самим чином у Шекспіра нове значення отримало слово *to champion* (підтримувати).

Подана класифікація дозволяє виокремити основні способи утворення авторських неологізмів та зрозуміти джерела їх появи [6]. Однак для більш чіткого усвідомлення поділу таких мовних одиниць слід розглянути класифікацію Г. Вокальчук за функційно-стилістичною роллю:

1. **номінативні** – авторські неологізми, що називають певне явище, поняття чи предмет. Таким чином автор створює абсолютно нову назву для об'єкта, якого раніше не існувало в лексичному складі мови. Дана група є однією з найширших, адже кожне явище, предмет, подія та літературний герой мають свої імена. Тож такі авторські неологізми позначають міста, селища, країни (*Canton, Ankh-Morpork, Emond's Field, Mordor, Nikan*), людей або істот, що їх населяють (*Baronet, Great Betrayer, Lorekeeper, Direwolf*), види спорту (*Quidditch*), інші явища та процеси (*Silver-working*) тощо. Авторські неологізми з цієї групи зустрічаються і в публіцистичному стилі: *news fatigue, clicktivism, greentwashing, doomscrolling*;

2. **епітетні** – мовні одиниці, що вводяться автором для надання тексту експресивності. Такі okazіоналізми формують образну складову та підсилюють емоційну забарвленість твору. Оскільки найчастіше автор створює ці слова для досягнення образності та метафоричності, то їх формуванню притаманний словотвірний спосіб (додавання суфіксів або префіксів): *Half-blood Prince, time-turner, Stormborn, Hogsmeade, Diagon Alley, Lightbringer, moon-silver hair, Kingslaye*;

3. **іронічні** – лексичні одиниці, які є нововведеннями і не існують в узусі, але створюються автором тексту для підсилення експресивності. Зокрема, дані авторські неологізми служать в ролі засобів сатири та іронії. Вони підкреслюють зневагу до певного героя, предмета чи явища у творі. Інколи автори надають їм комічного та висміюваного характеру (*elf-botherer, Headology*). Зустрічаються також авторські неологізми іронічно-оцінного, філософського, викривального або ж дещо принизливого характеру: *post-truth politician, keyboard warrior, Wanderer of Nothing, truthiness, Mudblood*;

4. **прагматичні** – авторські неологізми, що покликані зробити текст більш ритмічним. До таких okazіоналізмів можуть належати вигуки чи звертання, що автор створює спеціально і вводить в твір: *By the Seven Hells!, Merlin's beard!, Bloody hell!, Друже Мережо!, Свята Трясця!, Світлом Богів!*;

5. **алюзивні** – okazіоналізми, основною функцією яких є звернення до іншого твору. Вони викликають асоціації з іншими текстами. У різних текстах можемо простежити біблійні мотиви, звернення до міфології та легенд, а також інших світових релігій: *Nezha* (ім'я, що порівнюється з китайським божеством-воїном, водночас вказує на хоробрість і гордість), *Maiar* (алюзія на ангела), *Valinor* (порівняння з раєм), *Tower of Babel* (алюзія на певний епізод в Біблії, однак в цьому романі вежа виступає у ролі навчального закладу), *Horcrux* (звернення до давніх окультних практик).

Розглянута класифікація водночас демонструє основні функції авторських неологізмів. Вони можуть надавати назву предмету або явищу, забезпечувати

образність, підсилювати експресивне навантаження, впливати на ритмічність та навіть покликати на інший текст. До функцій авторських неологізмів також можна віднести естетичну. Її основне значення полягає в наданні тексту багатозначності та поетичності. Це своєрідне поєднання різних значень в певній мовній одиниці. Вона також слугує для надання необхідної для художнього чи публіцистичного стилю образності та метафоризації. Слід також виокремити стильову функцію, сутність якої полягає в підкресленні стилю самого автора. Завдяки введенню оказіоналізмів мова письменника стає унікальною та відрізняється від інших. Частіше роль даної функції простежується під час вживання антропонімів. Адже саме їм притаманний чітко виражений індивідуальний характер.

1.3. Специфіка реалізації авторських неологізмів у художньому дискурсі фентезі

Для розуміння загальної проблематики даної теми слід враховувати особливості функціонування та використання автором різних лексичних одиниць у художньому творі. Загалом, художній стиль завжди характеризувався емоційністю та експресивністю. Таким чином можна говорити про появу необхідних для їх досягнення методів та інструментів. Відповідно в даному контексті важливим є широке використання стилістично-забарвленої лексики. Це дещо ускладнює роботу як самого автора, так і перекладача, але водночас розширює межі індивідуальності. Сьогодення в літературі характеризується розповсюдженням явища словотворення. За допомогою таких новоутворень письменники збагачують власні праці. Авторські неологізми спрямовані не на чітку придатність до мовних правил, а потенційні можливості мови та вплив на читача.

Зокрема, О. Пономарів виокремлює належність авторських неологізмів саме до художньо-белетристичного стилю. На його думку, такі мовні одиниці, перш за все, постають інструментом, за допомогою якого підкреслюється стиль письменника. Їх використання дозволяє автору досягти унікального та оригінального образу характеру та почуттів героїв, природи тощо. До того ж дослідник наголошує на їх «одноразовості», тобто неможливості переходу до загальноновживаного лексикону. Попри це естетична функція відіграє важливу роль впливаючи на читача. Таким чином авторські неологізми стають відомими широкому колу читачів [32].

Враховуючи подану вище інформацію, слід також простежити процес вживання авторських неологізмів у літературі фентезі. Характерною ознакою цього жанру є, перш за все, створення нового світу. Він є фундаментальною складовою художнього твору, а тому відрізняється власними культурними, історичними та суспільними характеристиками. Такий світ передбачає складність комбінацій і відмінність від реального життя. Тож автору необхідно досягнути цілісності, деталізації та переконливості художнього простору. Авторські неологізми постають одним з головних інструментів для формування цього унікального світу. Дані лексичні одиниці покликані не тільки дати назву створеним автором предметам чи явищам, але й відтворити загальну атмосферу іншої реальності.

Авторські неологізми відіграють надзвичайно важливу роль у фентезійному творі. Однією з їх найголовніших функцій є переконання читача. Перед письменником постає завдання відтворити вигаданий світ максимально достовірно. Оказіоналізми покликані створити таку ілюзію, щоб читач поринув у світ, сповнений власними особливостями. Дана атмосфера повинна передати традиції, звичаї, мову, культуру та історію цього світу. Автору слід не лише вигадати персонажів, явища, події та умови, але й влучно їх назвати, щоб у читача виникло сприйняття такого світу як реального. Така функція ґрунтується на взаємозв'язку та логіці.

Номінація реалій фантастичного світу є важливою складовою твору. Авторські неологізми можуть використовуватися для позначення істот, народів, подій, магічних артефактів, заклять, явищ природи тощо. Зазвичай письменник ретельно працює над описом таких предметів та явищ, щоб передати їх сутність і досягнути розуміння читача. Для цього часто використовують звукові поєднання, емоційне забарвлення та етимологічні асоціації: *Slytherin* (звуковий склад, що нагадує повзання, етимологічно назва також вказує на ковзання, а також хитрість), *Gryffindor* (фонетична структура спонукає до дії, слово звучить жваво, словотворення відображає хоробрість і золотий колір, який і є частиною прапора факультету), *Egwene al'Vere* (ім'я дівчини, що відрізняється своєю милозвучністю, походження від слова *gwen* також вказує на чистоту та мудрість), *Rin* (коротке, різке слово, яке вказує на внутрішню енергію самого героя), *Daenerys Targaryen* (звукова схожість зі словом *dawn* вказує на світло, принесене героїнею), *Kaladin* (етимологія імені від слова *paladin* вказує на хоробрість).

Особливості використання авторських неологізмів у багатьох творах також пов'язані з необхідністю формування міфологічного та символічного простору. Глибинний сенс, приховані значення та створення метафоричних образів характерні для літератури фентезі. Часто досягнення гармонійного поєднання цих аспектів можливе завдяки введенню автором оказіоналізмів. Вони не тільки роблять вигаданий світ реальним, але й постають ключовими елементами символічного навантаження, завдяки якому і формується цілісність такого світу. Авторські неологізми сприяють створенню філософського виміру твору, а також відсилають до міфів, легенд, релігійних праць тощо. Таким чином письменник може закладати певне значення чи символ в імена персонажів (для більш детального опису конкретної особистості), місця (для розуміння його атмосфери), явища чи події. Наприклад, характер і зовнішність більшості героїв у фентезійних творах відображаються саме в їх іменах: *Jon Snow* (поєднання простоти та холодного розуму), *Draco Malfoy* (відображення зла та огидного характеру), *Hermione Granger* (комбінація імені та прізвища натякає на поєднання освіченості зі скромністю), *Robin Swift* (відображення руху, енергії та змін навколо героя). Аналогічно сенс закладається і в конкретні місця: *Speer* (острів, назва якого схожа на спис (*spear*) асоціюється з руйнуванням), *Godric's Hollow* (символізує своєрідну сакральність), *Knockturn Alley* (характеризується певною темною стороною, навіть зображується дещо затемненою).

Як вже було зазначено вище авторські неологізми можуть вводитися в текст як для позначення існуючих предметів або явищ, так і для нових вигаданих

письменником реалій. Досить часто це можуть бути субстанціональні речі, про призначення та функціонування яких майже нічого не відомо. Тож можна виокремити окремі групи авторських неологізмів, що надасть можливість більш детально пояснити особливості їх використання в літературі фентезі:

1. **антропоніми** – мовні одиниці, що використовуються для позначення власних імен. Це можуть бути андроніми та матроніми, відповідно позначати чоловічі та жіночі імена. Також автором вживаються псевдоніми. Вони наповнюють текст експресивністю і підтримують символічне навантаження твору. До того ж оказіоналізми в подібних текстах виконують роль аргонімів, даючи назву окремим організаціям чи орденам. Наприклад, у творі Ребекки Яррос «Четверте крило» можна зустріти різні підрозділи, де навчаються герої: *Healer Quadrant, Infantry Quadrant, Riders Quadrant, Scribe Quadrant*. Подібні авторські неологізми притаманні також фентезійним творам української літератури: *Сірий Орден, Драконоборці, Таємна Варта*. Для ширшої номінації цілих народів використовуються мононіми або патроніми. Такі лексичні одиниці постають фундаментальним елементом для створення культурного колориту;

2. **теоніми** – назви божественних або демонічних істот. Ці авторські неологізми притаманні твору «Хроніки вбивці Короля», автором якого є Патрік Ротфусс. Тут можемо виокремити верховне божество *Tehlu*, а також демонічних істот *Chandrian*. Такий пласт лексики надзвичайно важливий для багатьох творів жанру фентезі. Ці авторські неологізми формують цілий міфологічний вимір і саме завдяки ним часто досягається бажана атмосфера окремого світу. Якщо автор вводить в текст імена святих, то вживає агіоніми. Для позначення імен міфологічних персонажів використовують міфоніми. Назви неіснуючих істот, за основу яких було взято фольклорні та міфологічні мотиви, є вагомою складовою українського фентезі: *Потерчата, Лісовий цар Ох, Хуха-Моховинка, Водяник*;

3. **хрематоніми** – назви вигаданих письменником предметів чи артефактів. Для створення світу автору необхідно продумати до дрібниць усі його компоненти. Хрематоніми використовуються саме з цією метою, для позначення страв і напоїв (гастроніми), продовольчих товарів або побутових речей (товароніми), грошей (нумізмоніми) тощо. Можемо згадати відомі приклади їжі та напоїв із циклу романів «Гаррі Поттер»: *Chocolate Frog, Butterbeer, Treacle Tart*. До того у цих творах зустрічаємо три основні назви грошей: *Galleon, Sickel ma Knut*;

4. **ідеоніми** – назви предметів культури. Ці лексичні одиниці також слугують для номінації майже непомітних, на перший погляд, мовних одиниць. Однак їх позначення впливає на формування загальної атмосфери. До цієї групи належать музиконіми (назви пісень), фільмоніми (назви фільмів), сценоніми (назви вистав, балетів, п'єс) та бібліоніми (назви книг). Приклади останньої групи можна відшукати в циклі романів «Гаррі Поттер»: *The Monster Book of Monsters, The Standard Book of Spells, The Invisible Book of Invisibility, Defensive Magical Theory ma інші*;

5. **топоніми** – географічні назви. До них належать ойконіми, що називають міста, селища та інші населені пункти. Номінація окремих міських об'єктів стає можливою завдяки використанню урбанонімів. Вони називають вулиці, проспекти, площі, різні споруди тощо. Наприклад, романи «Гаррі Поттер» насичені великою

кількістю таких мовних одиниць: *Privet Drive, Sherringford Square, Diagon Alley, Knockturn Alley, Hogwarts*. Топоніми використовуються в жанрі фентезі для опису природи. Для цього автор вводить в текст ороніми, гідроніми, дрімоніми, інсулоніми та агрооніми. Перші слугують для позначення гір та гірських хребтів. Другі називають різні водойми. Інші ж номінують ліси, острови та поля. Використання топонімів можна простежити у творах Ребекки Кван: *Kurdalain, Sinegard, Canton (назви міст), Nikan (країна), Rooster Province, Tiger Province* тощо. Цікавими також є подібні авторські неологізми в романі «Володар пернів» Джона Толкіна: *Gondor, Rohan (королівства), Valinor (область), Lothlórien (ліс), The Shire (країна)*;

6. **фітоніми** – назви рослин і дерев. Такі лексичні одиниці застосовуються для позначення флори. Це порівняно вужча семантична група, але такі слова відіграють важливу роль для формування загальної атмосфери рослинного світу. Наприклад, у згаданому вище світі Гаррі Поттера можемо зустріти наступні фітоніми: *Gillyweed, Mandragóra, Dittany, Whomping Willow*;

7. **зооніми** – назви тварин. Такі авторські неологізми пов'язані з попередньою групою, адже позначають фауну. До них належать феліноніми (назви котів), кіноніми (назви собак), гіппоніми (назви коней) тощо. До того ж використання таких okazionalizmів є дуже вдалим саме для жанру фентезі. Таким чином автор може назвати не тільки тварин, але й вигаданих фантастичних створінь, які поєднують тваринні та людські характеристики. Загалом, ці мовні одиниці формуються значну частину вигаданого світу, тому їх часто зустрічаємо в літературі фентезі: *Centaurs, Acromantula, Erumpent, Animagus, Thestra, Faun, Ekimma, Fellbeast, Mûmakil, Песиголовці, Тіньові звірі, Сіроманець*;

8. **анемоніми** – назви певних природних явищ. Для кожного художнього твору характерні подібні мовні одиниці, але у жанрі фентезі анемоніми наділені певною індивідуальністю. Номінація природних сил додає символізму та поетичності вигаданому світові;

9. **хрононіми** – назви історичних періодів. Більшість творів жанру фентезі побудовані на основі певної хронологічної лінії. Поряд з вигаданим світом завжди постає його історія. Тож позначення часових проміжків і дат є дуже важливим;

10. **астроніми** – назви планет, сузір'їв і зоряних об'єктів. Ці авторські неологізми становлять підґрунтя для формування космічної атмосфери художнього твору. У світовій літературі фентезі можемо простежити використання авторами великої кількості назв планет: *Pern, Trantor, Helliconia, Caladan, Arrakis, Terminus*. В українській літературі одним з найбільш впізнаваних є авторський неологізм *Сузір'я Дів*, що підкреслює творчість Дари Корній і є дещо метафоричним у сприйнятті;

11. **космоніми** – назви цілих світів, галактик і небесних тіл. Дана група дещо схожа на попередню і також є важливим елементом космологічного виміру. Однак ці номінації стосуються дещо ширших за значенням об'єктів. Космоніми використовуються для позначення метафізичних площин існування. Як і попередня група такі авторські неологізми використовуються у творах, де зображується майбутнє, життя в космосі та інші подібні фантастичні події;

12. **фразеоніми** – вигадані автором фразеологізми. Такі мовні одиниці є основою магічних світів, адже використовуються для позначення заклять. Також це можуть бути крилаті вирази самих героїв, які часто стають популярними.

Загалом, авторські неологізми є важливою складовою кожного фентезійного твору. Як бачимо, вони становлять цілі системи різних назв. З їх допомогою автор досягає необхідної експресивності та формує символічний вимір тексту. Їхнє використання дозволяє позначити надзвичайно велику кількість елементів. Таким чином створюється деталізована структура, яка є підґрунтям для формування логічного та семантично насиченого вигаданого світу.

1.4. Основні підходи та стратегії перекладу авторських неологізмів

Як вже було описано вище авторські неологізми є ваговою складовою художнього стилю. Тож для встановлення основних видів і способів їх перекладу слід охарактеризувати особливості та труднощі саме художнього перекладу. Такий його вид розглядають як складне, багатогранне, гібридне, але досить цікаве явище. З інституційної точки зору його можна позначити як специфічну форму літературної рецепції та культурного посередництва. Це своєрідна форма культурного продукту, створеного в певному середовищі на межі двох літератур та культур. Перекладач художнього твору займає позицію не тільки у сфері культурного виробництва, але й в загальному міжкультурному просторі [43].

Перекладачу художнього тексту недостатньо ідеальних знань мови оригіналу та досконалої мовної майстерності. Процес роботи над художнім твором передбачає гнучкість, винахідливість, здатність вбачати значення в неоднозначності, володіння інформацією про культурні особливості читачів, мова перекладу для яких є рідною, а також чуття до звучності. Фахівцю слід не лише передати зміст і форму оригінального тексту, але й зберегти його стилістичну, естетичну, смислову, емоційну та символічну складові.

Художній переклад спирається на низку стратегій та навичок. Деякі з них є спільними для різних літературних та нелітературних жанрів, а деякі – більш специфічними для окремих жанрів. У нашому разі до такого жанру відносимо літературу фентезі. Тут можна говорити про формування унікальних мовних моделей, що призводить до виникнення труднощів перекладу. Якщо під час процесу перекладу інших художніх творів перекладачу необхідно враховувати певні реальні культурні або історичні явища, то література фентезі характеризується існуванням вторинного світу з притаманними йому цінностями, правилами, законами, традиціями та (найголовніше) мовними відмінностями. Таким чином фахівець стикається з нереальною дійсністю та оригінальними мотивами автора оригіналу.

У таких творах автор оригіналу часто досягає бажаного результату за допомогою архаїзації та стилізації мовлення. Для вдалого їх відтворення перекладачу необхідно відшукати відповідні аналоги. Потреба компенсаційних перекладацьких рішень також виникає під час передачі культурних алюзій. Загалом, складність перекладу літератури фентезі зумовлюють архетипні, міфологічні, фольклорні та біблійні мотиви, стилістична неоднорідність, наявність унікальних географічних, ієрархічних і правових систем та індивідуальний словотворчий простір, частиною якого і постають авторські неологізми. Наприклад, певні

міфологічні та легендарні витoki можна простежити в наступних мовних одиницях: *Dementors* (у міфології демони, що поглинають душі), *Hermione Granger* (аналогічне до античного імені доньки Менелая і Єлени Троянської), *Phoenix* (легендарний птах). Водночас, як вже було зазначено, літературі фентезі притаманний власний географічний розподіл. Тож простежуємо створені авторами лексичні одиниці, що позначають нові країни та міста: *Nikan, Sinegard, Canton, Astapor, Braavos, Meereen, Volantis*.

Розглядаючи лексику в будь-якому художньому творі, варто згадати про основні типи семантичних відмінностей. Таким чином можемо виокремити лексичні одиниці, яким притаманна повна відповідність в мові перекладу, часткова відповідність та відсутність відповідності загалом. Авторські неологізми характеризуються третьою (рідше другою) ознакою. Це дозволяє говорити про такі мовні одиниці як безеквівалентні. Вони включають в себе слова та вирази, які фахівець не зможе відтворити за допомогою прямого перекладу. Проте даний пласт лексики відіграє важливу роль у жанрі фентезі. Такі слова та вирази дозволяють передати основний сенс написаного. До того ж вдале їх відтворення сприятиме передачі виразності, емоційності та образності тексту. Поява безеквівалентної лексики зумовлена особливостями життєдіяльності певної мовно-культурної спільноти, що спричиняє відмінності між її мовними та понятійними кодами. У нашому випадку формування подібних етнокультурно маркованих предметів і реалій відбувається ще й у вигаданому світі. Тож дуже часто зустрічаємо нові лексичні одиниці, які позначають предмети і явища, пов'язані з магією: *pensieve, howler, mithril, silmaril, callandor*.

Однак відсутність певної лексичної одиниці в словнику не завжди означає неможливу передачу її значення. Саме для досягнення адекватного перекладу спеціалісту і необхідні всі вище зазначені знання та навички. Перекладач насправді володіє достатньо великою кількістю засобів, що допомагають передати значення вихідної одиниці в іншомовному тексті, зберігаючи її змістові та стилістичні аспекти.

Перш за все, говорячи про авторські неологізми, слід пам'ятати про їх багатозначність. Зміна мовної ситуації або контексту висвітлює одне з можливих значень. Тож роботу фахівця над перекладом цього пласту лексики можна умовно поділити на два етапи. Під час першого з них перекладач намагається зрозуміти значення, закладене автором оригінального тексту. Інтерпретація можлива тільки завдяки проведенню загального аналізу твору, його семантичних, символічних і стилістичних особливостей. Другий етап передбачає безпосередньо переклад авторських неологізмів, а точніше пошук найбільш вдалого відповідника. Адже досягнення повного копіювання тексту іншою мовою є неможливим. Переклад не передбачає створення точного аналогу оригіналу, а навпаки покликаний зробити текст більш зрозумілим і близьким до читача.

Враховуючи описану вище специфіку перекладу подібних слів і виразів, а також спираючись на інформацію, подану дослідником В. Карабаном [21], можна виокремити основні способи відтворення авторських неологізмів:

1. **пошук вже наявного в мові перекладу еквіваленту** передбачає відтворення авторського неологізму за допомогою максимально схожої за

значенням одиниці. Такий спосіб дозволяє зберегти стиль та емоційність тексту. Однак його використання можливе тільки тоді, коли у мові перекладу існує одиниця, що виконує схожу функцію: *Baronet* – *лицар*, *Gauntlet* – *Рукавичці*, *Ring* – *Перстень*, *Threshing* – *Обмолотом*. Важливим залишається вміння відшукати таке слово чи вираз, які б змогли передати емоційно-стилістичний ефект. Даний вид перекладу використовується все ж не так часто, адже зазвичай відшукати вдалий відповідник для абсолютно нового (вигаданого письменником) слова дуже важко;

2. **смісловий розвиток** є дещо схожим на попередній прийомом. Він передбачає використання вже наявного в мові перекладу слова або виразу, але з розширенням або зміною його семантики. У прикладах *Mordor* – *Мордор* та *The Cike* – *Загин тіней* бачимо нове міфологічне значення. Хоча в такому разі може дещо втратитися емоційність написаного або знизитися експресивне навантаження, але водночас досягається природне звучання перекладеного тексту. До того ж даний прийом зберігає відповідність до контексту;

3. **транскодування** дозволяє передати майже стовідсоткову схожість лексичної одиниці з оригінальним текстом. Даний прийом ґрунтується на відтворенні звукової (транскрибування) або графічної (транслітерація) форми слова: *Nikan* – *Нікан*, *Arnor* – *Арнор*, *Tyrrendor* – *Тиррендор*, *Belfalas* – *Белфалас*, *parapet* – *Паранет*. Також перекладач може відтворити певну одиницю за допомогою мішаного чи адаптивного транскодування. Останнє передбачає певну адаптацію, що дає змогу дотримуватися граматичних або фонетичних норм мови перекладу (*Wyvern* – *Віверни*, *Hogwarts* – *Готвортс*, *Sickle* – *Сикль*). Загалом, транскодування застосовується для збереження індивідуального стилю автора оригіналу, але водночас такий спосіб може спричинити нерозуміння написаного читачем;

4. **калькування** передбачає буквальний переклад окремих компонентів слова. Збереження структури та змісту авторського неологізму дозволяє (на відміну від попереднього способу) досягти повного розуміння тексту читачем. У різних фентезійних творах простежуємо наступні приклади: *Proudfoots* – *Гордотупи*, *Direwolf* – *Деривовк*, *Great Betrayer* – *Великий Зрадник*, *Half-Blood* – *Напівкровка*, *Time-Turner* – *Часоворот*. Проте такий переклад не завжди забезпечує передачу істинного значення або символу, закладеного автором;

5. **описовий переклад** використовується фахівцем в тому разі, коли за допомогою інших способів не вдається досягти збереження сенсу авторського неологізму. Головне значення такого прийому ховається у його назві. За допомогою його використання перекладачу вдається описати особливості та функції мовної одиниці, забезпечивши водночас зрозумілість: *Pensieve* – *Симо спогадів*, *Wildlings* – *Дикуни*, *Lorekeeper* – *Хранитель давніх знань*, *Nazgûl* – *Примари персня*. Проте буквальне пояснення слова не завжди вдало відображається на збереженні стилістичного балансу;

Охарактеризувавши основні способи перекладу авторських неологізмів, можемо простежити їх взаємозв'язок. Тільки вдале комбінування їх використання допоможе фахівцю досягти балансу, зберігаючи при цьому змістовну та стилістичну складові художнього твору.

РОЗДІЛ 2

ПРАКТИЧНИЙ АНАЛІЗ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА ПЕРЕКЛАДУ АВТОРСЬКИХ НЕОЛОГІЗМІВ У ЦИКЛІ РОМАНІВ РОБЕРТА ДЖОРДАНА «КОЛЕСО ЧАСУ»

2.1. Лінгвістичні особливості авторських неологізмів у циклі романів Роберта Джордана «Колесо часу»

Грунтуючись на теоретичних засадах, можна стверджувати, що авторські неологізми становлять вагому складову фентезійних творів. Потреба у цілій низці лексичних одиниць, які б сформували, описали та пояснили новий світ, стала поштовхом до введення цих мовних одиниць і в цикл романів «Колесо часу».

Дана серія американського письменника Роберта Джордана характеризується власною онтологією, своєрідною тривалістю, цікавою магичною системою, різноманітністю героїв і деталізованим уявним світом. Автор максимально реалістично змальовує життя людства під час певного історичного проміжку (Третьої Епохи). Це той період, коли модель людського існування визначається та підтримується Колесом Часу, яке формує Візерунок, влітаючи в нього нитки – долі людей. Тут простежуємо і вічну для літератури та філософії буття тему – протизвагу добра та зла. Вагомою складовою такого світу є люди, фантастичні істоти, явища, сили та інші елементи.

Саме завдяки авторським неологізмам можливою є **номінація** предметів, осіб і явищ. Це одна з найголовніших функцій такої лексики, адже вона формує ономастичну структуру світу Роберта Джордана. Можемо побачити, що автор дав назву багатьом новим поняттям. Серед них можна виокремити слово *Trolloc*, що використовується для позначення неіснуючих в реальному світі істот, які служать Мороку. Номінативну функцію виконує також авторський неологізм *Myrddraal*. Ця лексична одиниця називає істоту, дещо вищу по статусу, ніж попередню. Загалом, у даному циклі романів присутня велика кількість подібних авторських неологізмів: *Ta'veren*, *Tel'aran'rhiod*, *ter'angreal*, *sa'angreal*, *Ogier*, *Blight*, *Stedding* та інші.

Процесу створення нового світу досить часто притаманне певне підґрунтя та вже наявні в реальному житті концепції. Роберт Джордан вигадував власну реальність, звертаючи увагу на велику кількість ідеологічних систем, філософських напрямів і міфологічних мотивів. Під час створення цього світу, автор брав за основу метафізичні теорії дуальності та балансу даосизму, циклічну природу часу, що зустрічається в індуїзмі та буддизмі, елементи азійської міфології, а також дуалістичні концепції Бога та Сатани, притаманні зороастризму. Тож у циклі романів «Колесо часу» можна виокремити безліч авторських неологізмів, які виконують **алюзивну функцію**.

Це можна простежити на прикладі імені одного з персонажів. Роберт Джордан вводить в текст дівчину на ім'я *Min*. Вона відрізнялася серед інших вмінням бачити образи та події майбутнього. У даному випадку можемо згадати про римську богиню мудрості *Minerva*, яку часто порівнювали з совою. Цілком ймовірно, що автор вирішив наблизити власну назву до міфології і таким чином підкреслити характеристику цього героя.

У романах також присутні дві основні сили – *Saidin* і *Saidar*. Одна з них підвладна чоловікові, іншою здатна керувати жінка. Це своєрідна алузія на дуальність чоловічого і жіночого начал у світі. Тут можемо згадати концепцію Інь і Ян, яка походить від традиційної китайської філософії.

У «Колесі часу» простежуємо численні алузії на Біблію. Наприклад, *Tarmon Gai'don*, за задумом автора, є останньою битвою, а також відсилає читача до битви Армагеддон з Одкровення Ісуса Христа, яке дав Йому Бог, щоб показати рабам Своїм, що повинно статися невдовзі. Якщо в Біблії це битва великого дня Бога Вседержителя, коли жоден народ не втече від Божого покарання, то в романі це вирішальна битва світла та темряви. Подібним є введення в текст лексичної одиниці *Forsaken*, що позначає Відступників, тих що стали на бік Морока і почали служити йому. Таке ім'я в «Колесі часу» отримали тринадцять Айз Седай Епохи Легенд, які прийняли це рішення задля власного безсмертя. Подібна ситуація нагадує підкорення Сатані спочатку безгрішних ангелів і є однією з найбільш відомих елементів Біблії.

Оскільки авторські неологізми формують вагому частину усього пласту лексики художнього твору, то досягнення емоційності та створення образності можна вважати ключовою їх роллю. Для такого метафоричного розвитку мовних одиниць Роберт Джордан використав чимало означень, які допомогли надати звичайним словам експресивності та унікальності. Цього вдалося досягти завдяки оригінальним комбінаціям, що утворили абсолютно нові лексичні одиниці. Тож можна говорити про **епітетну функцію** авторських неологізмів [29].

Наприклад, введення слова *Darkfriend* у фентезійний текст дозволило перетворити звичайне *friend* з широкою семантикою у вужчу за значенням мовну одиницю, якої не існує в узусі. Такий авторський неологізм позначав друзів Морока в романах. Таким чином бачимо, якою суттєвою для стилістичного навантаження тексту є дана зміна.

Подібним прикладом виступає *Dragon Reborn*. Саме слово *dragon* увійшло в англійську мову на початку XIII століття і походить від латинського *draco*. Тобто дана мовна одиниця існує в мові вже дуже давно. Можемо простежити її використання у численних легендах, казках та творах літератури фентезі. У фольклорі багатьох культур світу це слово позначає чарівну істоту. Хоча така лексична одиниця і не присутня в узусі, для читача вона не стане новою. А в словосполученні *Dragon Reborn* вона набуває зовсім інакшого, характерного саме для конкретного твору значення.

Епітетну функцію виконують і наступні лексичні одиниці: *Age of Legends* (постійний епітет, що позначає назву історичного періоду, характерного саме для цього твору), *Wolfbrother* (метафора, яка надає характеристику такій людині), *Child of the Light* (використання епітета для надання певної релігійності герою), *dreamwalkers* (поетичний епітет, роль якого полягає у висвітленні особливостей героїв).

Особливості функціонування авторських неологізмів у жанрі фентезі значною мірою пояснюються і способом їх формування. Наприклад, лексичні одиниці, утворені через цілеспрямоване поєднання звукових елементів, здатні підкреслити емоцію, яку заклав письменник. Така **фонетична група** авторських

неологізмів характеризується поєднанням, яке неприйнятно загальноживаній лексиці. Завдяки цьому досягається звучання «магічне» або таке, що вирізняє властивості певного предмета чи явища. Це простежуємо на прикладі слова *Shai'tan*, яке постає одним із синонімів для номінації Морока (темної сили в романі). За приміткою самого письменника дана лексична одиниця вимовляється як *SHAY-ih-TAN* [54, с. 3533]. Відповідно спостерігаємо цікаве поєднання шиплячих, а також наявність апострофа (у світі Роберта Джордана це часто є ознакою магічного чи метафізичного маркування). До того ж розглянута лексична одиниця є дещо схожою на лайку, що більшою мірою розкриває характер цього персонажа/сили.

Формування авторських неологізмів на основі звуків також є характерною ознакою більшості імен. У такому разі підкреслюється як характер самого персонажа, так і певні культурні ознаки, що надає можливість визначити походження героя: *Elayne, Moiraine, Nynaeve* (наявність м'яких звуків), *Ishamael Sheriam, Shaiel* (використання шиплячих), *Ordeith, Galad, Ingtar, Dain Bornhald* (характерні тверді звуки).

Для досягнення вдалої звукової структури Роберт Джордан часто створює ефект фонетичної парадигматичності. Своєрідна симетричність форм простежується у багатьох поняттях, введених автором в текст. Серед них можемо виокремити дві, вже раніше розглянуті в контексті алюзії, сили *Saidin* і *Saidar*. Подібне явище спостерігаємо на прикладі назв магічних артефактів *angreal, sa'angreal, ter'angreal*. Їм притаманна певна інваріантність та поєднання складних голосних.

Загалом, можемо стверджувати, що представлена група авторських неологізмів є надзвичайно широкою. Лексичні одиниці, сформовані за допомогою незвичних фонетичних поєднань, надають особливого звучання предметам та явищам, описують характер і призначення героїв та характеризують атмосферу конкретного місця [29].

Ще одну структурно й функційно об'ємну групу авторських неологізмів формують мовні одиниці, утворені за допомогою поєднань афіксів та основ. Така **словотвірна група** лексичних одиниць може включати назви будь-яких предметів, понять, сил та явищ. Інколи саме завдяки цьому способу творення автору вдається сформувати абсолютно нові поняття з двох (вже існуючих у лексичному складі мови) основ. Зокрема, аналізуючи словосполучення *Shadowspawn Lands*, бачимо, що слово *Shadowspawn* утворене з двох компонентів (*shadow* та *span*), значення яких відоме читачу. Однак в реальному світі не існує місця або земель з подібною характеристикою. Відповідно Роберт Джордан, поєднавши дві основи, створив прикметник, який характеризує конкретні землі і таким чином сформував нове поняття. Подібними є наступні приклади: *Artur Hawkwing, Heartstone, Dragonmount, Wolfbrother, Whitecloaks, Darkfriend, dreamwalker, Darkhound*.

Значну складову представленої групи формують авторські неологізми, утворення яких відбулося завдяки доданим префіксам, суфіксам і закінченням. Можемо простежити дану тенденцію у використанні таких слів як: *forged, Warder, Ogier, Questioner* (утворення за допомогою суфікса *-er*), *Avendesora* (суфікс *-or*), *stedding, stilling, bonding, linking, weaving* (додавання закінчення *ing*, найчастіше для позначення процесу).

Виокремлюємо також **граматичну групу** слів. Вони часто відрізняються нетиповою для стандартної мови морфологічною формою. Деякі з таких авторських неологізмів можна порівняти (на основі коренів) з попередньою групою. Наприклад, слово *weaving* за умови додавання закінчення *ing* позначає сам процес плетіння Сили, але на граматичному рівні простежуємо дієслово *unweave*, що характеризується граматичною інновацією і відповідно набуває нетипової форми. Аналогію спостерігаємо в словах *bond* (дія, що позначає магічний зв'язок), *channel* (направляти Силу), *skim* та інших.

У контексті аналізу цієї групи авторських неологізмів варто розглянути питання нестандартної множини мовних одиниць. Роберт Джордан часто вводить етноніми, яким не притаманна зміна числа, може штучно створити множину, яка не вживається згідно мовних стандартів, а також інколи досягає варіативності категорії числа. Такі особливості демонструють наступні приклади: *Aes Sedai*, *Asha'man*, *sul'dam*, *damane*, *Myrddraal*, *Ogier*, *Seanchan*, *Trolloc* – *Trollocs*.

До того ж уявний світ у циклі романів «Колесо часу» насичений ще деякими словами та виразами, яким притаманні інші нетипові та морфологічно модифіковані форми. Письменник утворює незвичні прикметникові одиниці, прислівники та суфіксальні означення.

Окрім вище зазначених класифікаційних груп, у структурі матеріалу простежуємо окрему **семантичну групу** авторських неологізмів. Тут у фокусі нашої уваги перебуває не звучання, структура чи граматичні особливості мовної одиниці, а її смисловий зміст. Таке явище може поставати дещо метафоричним та закладеним на підсвідомому рівні, його важко простежити, базуючись лише на зовнішніх характеристиках слова чи виразу. Це ті лексичні одиниці, яким автор у своєму творі надає нового семантичного відтінку. Водночас зазначаємо, що йдеться про жанр фентезі, а тому тут доречно говорити про нове значення для слів або виразів, які вже існують у загальноновживаній лексиці [29]. Наприклад, поняття *dreamwalker* може стосуватися людини, яка ходить під час сну через сомнамбулізм. Однак в романах «Колесо часу» це слово набуває іншого значення, а саме позначає того, хто здатний потрапити до Світу Снів. Схожим є приклад авторського неологізму *Warder*. Сама лексична одиниця за значенням характеризується захисною функцією, але у фентезійному творі *Warder* є Охоронцем представниць Айз Седай. Ця людина пов'язана з ними магічною силою.

Деякі мовні одиниці наділяються письменником метафоричним значенням. Тобто читач не може буквально сприймати ці слова. Водночас аналіз такого явища дозволяє виокремити можливість як підвищення рівня емоційності, так і зворотній процес. Наприклад, *Heartstone* – лексична одиниця, якої не існує в узусі, але помилково (завдяки особливостям словотвору) можна визначити її значення як «камінь серця» або «серцевий камінь». Проте це лише позначення надмірного матеріалу. Подібне метафоричне значення отримали наступні авторські неологізми: *The Blight*, *Two Rivers*, *Questioners*, *stedding*, *shielding*, *linking*.

У контексті розгляду проблеми щодо функціонування та цілей використання авторських неологізмів у циклі романів «Колесо часу» можемо звернути увагу на **фразеологічну групу** даних лексичних одиниць. У світі Роберта Джордана цю групу формують переважно вигуки та крилаті фрази героїв. Вони є наскрізними у

всіх романах. Виокремлюємо найбільш поширені з них: *Shadow take it!; for the Empress!; Tai'shar Manetheren!; Burn me!; Blood and ashes!; The Light bless you; The Wheel weaves as the Wheel wills; Peace favor your sword; under the Light, I swear it; By the Light and my hope of salvation; Death is lighter than a feather, duty heavier than a mountain*. Багато з них відрізняються філософським характером, деякі виражають здивування або обурення героїв. Автор також вводить вигуки для відображення героїчного піднесення персонажів та відтворення атмосфери, притаманній певній країні чи королівству (навіть уже неіснуючих за сюжетом). У результаті відзначаємо, що подібні авторські неологізми надають тексту унікальності та певної «інакшості», тож виступають однією з найвагоміших складових романів.

Аналіз наведених прикладів дає підстави стверджувати, що авторські неологізми у розглянутому циклі «Колесо часу» розкривають особливості характеру, роду діяльності, знань та навичок, притаманних героям творів. Вони створюють образність та формують загальне сприйняття такого образу персонажа читачем.

Як вже було простежено раніше, загальна атмосфера вигаданого світу також залежить від того, що саме позначають авторські неологізми. Автор сформував цілу систему взаємопов'язаних елементів, врахувавши навіть найдрібніші, здавалося б, неважливі деталі. В результаті читач сприймає усі компоненти цілісно, що надає можливість поринути у створену письменником реальність і сприйняти її за дійсність.

Важливою складовою реалізації такого задуму є наочність. Роберт Джордан ретельно пропрацював усі елементи, а, зокрема, розробив карту світу, де відбуваються події у циклі романів «Колесо часу». Насправді вона (так як і карта нашого реального світу) містить ділянки суходолу та водний простір, хребти, гори та рівнини, а також міста та інші населені пункти. Однак назви вони мають інші: часом дещо метафоричні, інколи ті, що мають приховане значення, ґрунтуючись на міфології та потаємних сенсах.

Тож можемо звернути увагу, перш за все, на низку топонімів, які формують загальне уявлення про дану реальність. Зокрема, Роберт Джордан ввів у текст гідроніми: *World Sea, Sea of Storms, River Luan, River Arinelle, White River, River Erinin, River Manetherendrelle, Winespring Water*. Однак найбільш відомим та часто вживаним є *Aryth Ocean*. Даний авторський неологізм відіграє важливу роль, адже охоплює низку пов'язаних із ним інших місць, що стають епіцентрами подій. На його узбережжі, наприклад, знаходяться такі країни як *Tarabon* (на побережжі західної частини материка) та *Arad Doman* (північніше). Загалом, у романах автор називає їх землями/королівствами. Можемо виокремити ще декілька подібних авторських неологізмів: *Cairhien* (одночас позначає назву земель та головне місто, на яких воно розташовується), *Andor, Seanchan, Kandor*.

Ойконіми доповнюють загальне розуміння соціального та геополітичного устрою даного світу. Наприклад, *Falme* є найбільшим містом на мисі Томан. Одним із найстаріших міст світу є *Tanchico*. Воно також є столицею Тарабону. *Bandar Eban* – одне з головних портових міст і столиця Арад Доману. У романах можемо виокремити низку таких топонімів: *Baerlon, Godan, Canluum, Tar Valon, Malden, Katar*. До ойконімів також належить селище *Emond's Field*, з якого розпочинається

історія в першій книзі. Його назва тісно переплітається з долями головних героїв та зустрічається у всьому циклі романів. Воно з'являється в ролі перешкоди під час проходження Найнів процесу посвяти, а також є ключовим образом думок персонажів. Можна стверджувати, що даний топонім є прив'язкою до минулого і виконує низку різних функцій: номінативну, епітетну, образну та естетичну.

Невід'ємною частиною вище зазначених міст та поселень є вулиці, провулки, площі та споруди (що притаманно усім звичайним місцям, де проживають люди). Тож автор вводить в текст урбаноніми. Оскільки за описом елементів часовий проміжок подій у романах дуже схожий на період Середньовіччя реальної історії людства, то можемо спостерігати у тексті назви фортець, палаців, площ, веж, воріт, мостів тощо. Символічну роль для кожного міста відіграють ворота, адже це перше, що бачить людина, коли приїжджає до нього та останнє, коли покидає його. У «Колесі часу» можемо простежити унікальні назви для позначення цих об'єктів: *Whitebridge Gate, Gates of Heaven, King's Gate, East Gate*. Багато мовних одиниць, що номінують ворота не мають особливого символічного підтексту, натомість містять назви самих міст, де ті розташовані. Не менш важливою постає номінація веж: *White Tower, Tower of Ghenjei, Black Tower, Towers of Midnight*. Роберт Джордан також створив влучні назви для позначення фортець та укріплень, розуміючи, що такі споруди є значущими для подій, описаних в романах. Таким чином можемо виокремити наступні об'єкти: *Stone of Tear, Fortress of the Light, Fal Sion*.

У циклі романів «Колесо часу» можемо простежити унікальні риси стилю самого Роберта Джордана. Зокрема, ефект тривалості оповіді у його творах часто досягається завдяки розгортанню подій в дорозі. У романах різноманітні ситуації відбуваються саме під час подолання певного шляху. Така динаміка дозволяє також розкрити історії героїв. Усе це вказує на вагоме значення місць, де вони зупинялися. Їх номінація є важливою, адже дозволяє пов'язати події та охарактеризувати досвід і вчинки. Можемо виокремити низку корчем: *Winespring Inn, Marella Inn, Bellon Ford Inn, Dancing Cartman, Oak and Thorn, Marriage Knife, Queen's Blessing, Silver Swan, Three Moons, Three Crowns Inn, Goose and Crown*. Загалом, у циклі романів присутня ще велика кількість авторських неологізмів, які позначають будівлі: *Panarch's Palace, Aesdaishar Palace, Cordamora Palace, Jheda Palace, Sun Palace, Royal Library*. Вони розкривають характер села чи міста, передають читачу його атмосферу та формують деталізоване уявлення про нього. Деякі палаци та маєтки своєю номінацією вказують на власника. Наприклад, маєток лорда Бартанеса за назвою і описом значною мірою характеризує характер, манери поведінки та спосіб життя цієї людини.

Важливими залишаються ороніми: *Mountains of Mist* (гірський масив), *Mountains of Dhoom* (ланцюг вершин, утворений під час Світотроці), *Kinslayer's Dagger* (гірська група, яка водночас є важливою пам'яткою регіону), *Garen's Wall* (гірський хребет).

Розуміння світу природи у творах частково доповнюється дрімонаімами. Дані лексичні одиниці називають ліси: *Westwood, Forest of Shadows, Haddon Mirk*. Ці авторські неологізми мають символічне значення і часто вказують на щось приховане або ж безлюдне.

Якщо говорити про природне середовище, то варто звернути увагу на вужчий пласт лексики – фітоніми. Сюди можна віднести дерева. Наприклад, *Great trees* ростуть в Стеддінгах та символізують історію і мудрість. А така назва як *Avendesora* взагалі має міфологічний підтекст. До того ж виокремлюємо низку назв рослин: *sleepwell root, loversknot red, cockleburr, mardroot, sheepstongue root, andilay*.

Природний світ включає авторські неологізми, які позначають не тільки флору, але й фауну. Відповідно, говорячи про літературу фентезі, варто згадати унікальність та оригінальність таких мовних одиниць. Тобто подібні тварини не існують в реальному світі. Наприклад, слово *grolm* вводить Роберт Джорданом, щоб позначити хижака з трьома очима, якого навчають і використовують для полювання. Інші подібні зооніми аналогічно збагачують вигаданий світ: *Lopar, Silverback, raken, to'raken, Torm, Darkhound, Corlm, wildfire, s'redit*.

У романах можемо також простежити надання Роберт Джорданом великої уваги природним явищам. Зокрема, деякі з них він зображує в ролі передвісників майбутніх подій, що відбуваються надалі за сюжетною лінією. Це яскраво демонструє такий авторський неологізм як *Machin Shin*. Саме явище описується схожим на вітер, який приносить за собою щось неймовірно жахливе. Можемо виокремити ще декілька подібних лексичних одиниць з дещо магічним підтекстом: *bubbles of evil, corruption of the Blight, true power, One Power, balescream*. Останні декілька прикладів можна віднести до метафізичних явищ, але їх джерелом все ж є природа.

Проте у циклі романів «Колесо часу» формування як цілісної художньої атмосфери, так і деталізованого світу відбувається завдяки антропонімам. Вони є одними з найважливіших мовних одиниць. Можемо простежити використання чоловічих імен: *Rand al'Thor, Mat Cauthon, Perrin Aybara, Agelmar Jagad, Lan Mandragoran, Ingtar, Logain Ablar, Padan Fain, Elyas Machera, Gawyn Trakand, Master Grinwell, Artur Hawkwing, Lews Therin Telamon, Uno Nomesta, Masema Dagar, Bayle Domon, Master Hightower, Eamon Valda, Basel Gill, Dain Bornhald, Gawyn Trakand*. Виокремлюємо також жіночі імена: *Egwene al'Vere, Nynaeve al'Meara, Moiraine Damodred, Siuan Sanche, Elayne Trakand, Min Farshaw, Liandrin, Leane Sharif, Elaida do Avriny a'Roihan, Sheriam Bayanar, Morgase Trakand, Lanfear, Verin Mathwin, Kerene Nagashi, Alanna Mosvani, Daise Congar, Birgitte Silverbow, Aedelle Baryn, Latra Posae Decume, Amico Nagoyin*. Ці лексичні одиниці не тільки надають ім'я героям, але й підкреслюють їх риси характеру, здібності, сили, тобто цілком розкривають особистість кожного з них. Часто автор створював певне ім'я, маючи на меті передати зовнішній вигляд людини. Наприклад, чоловік *Uno Nomesta*, що згадувався нами раніше, мав одне око. Такі зовнішні відмінності відображує його ім'я, адже слово *unus* з латині перекладаємо як *один*. Саме прізвище *Nomesta* вказує на певну самостійність та хоробрість героя (*no master*). Таким чином автор створює образ, який доступний для розуміння та уявлення читача навіть без деталізованого опису дій і вчинків героя. Інколи ім'я чи прізвище постає символом або навіть звертає читача до міфологічних витоків. Подібний приклад (ім'я дівчини Мін) було розглянуто вище.

Окрім імен конкретних героїв важливим залишається позначення цілих народів. Такі авторські неологізми дозволяють охарактеризувати загальний спосіб

життя цих людей, їх сформовані традиції та звичаї, а також висвітлити культурні аспекти. Наприклад, народ *Tuatha'an* відрізняється власною філософією (Шлях Листка), яка характеризується певним пацифізмом. Ці люди ніколи не вчиняють насилля (навіть в межах захисту), а також намагаються зробити життя навколо яскравішим. Такі тенденції простежуються в їх одязі та предметах побуту. Якщо ж проаналізувати саму назву, то можна говорити про походження слова з гельської (давньоірландської) мови. Зокрема, лексична одиниця *Tuatha Dé Danann* вказує на вже існуючі в кельтській міфології племена. Тут згадується про божественних істот, життя яких базувалося на гармонії з природою, невідомих багатьом знаннях і музиці, що дуже схоже на філософію буття народу, описаного Робертом Джорданом. У романах також зустрічається інша номінація даного народу: *Traveling People*. Такий варіант ближчий читачу (без міфологічної чи метафоричної прив'язки) та відображає кочовий спосіб життя представників народу. Даний авторський неологізм демонструє значущість правильно підібраної назви для введення її в новий світ і розуміння загального образу читачем. Можемо простежити використання автором ще декількох подібних мовних одиниць: *Atha'an Miere*, *Aiel*, *Seanchan*.

До такого пласту лексики відносимо також аргоніми. У циклі романів «Колесо часу» можна виокремити спільноти, які відрізняються власними характерними рисами. Зокрема, цікавим для розгляду є авторський неологізм *Guild of Illuminators*, що позначає організацію, навички виготовлення феєрверків членів якої достатньо відомі. У творі цей процес є таємницею, а визнання спільноти відбулося завдяки вражаючим виступам (ілюмінаціям), про що говорить сама назва. Ще однією найбільш відомою організацією є *Aes Sedai*. І хоча тут можна говорити про абстрактне явище і відносити до цієї категорії усіх жінок, які володіють Єдиною Силою, слід згадати про конкретну спільноту, що характеризується власними правилами та чіткими поділом на Аджі. Тож тут можемо також зазначити їх назви: *Blue Ajah*, *Red Ajah*, *Yellow Ajah*, *Green Ajah*, *White Ajah*, *Brown Ajah*, *Gray Ajah*, *Black Ajah*. Ці номінації не просто позначають різний колір, вони несуть символічне значення. Представницям кожної Аджі притаманні конкретні знання, вміння та здібності. Дані характеристики тісно пов'язані з відповідним кольором. Паралельно з *Aes Sedai* можемо виокремити *Hundred Companions*. Це група чоловіків, які володіли Єдиною Силою. Щоправда, їх діяльність та саме існування відбувалося в Епоху Легенд. Загалом, у романах знаходимо ще низку важливих для формування вигаданого світу назв організацій: *Kandori merchants' guild*, *Children of the Light*, *Fellowship of Alms*, *Defenders of the Stone*, *Fists of Heaven*, *Illianer Companions*, *Band of the Red Hand*.

Дотепер аналіз функціонування авторських неологізмів у фентезійному тексті охоплював переважно ширші поняття. Однак слід розглянути й макрорівень, якому притаманні ті елементи, що забезпечують цілісність і достовірність вигаданого автором світу. У циклі романів «Колесо часу» можна виокремити безліч хрематонімів. Такі лексичні одиниці можуть позначати як магічні артефакти, так і звичайні побутові предмети. Тож, перш за все, простежимо використання в творі саме повсякденних речей: *sursa* (своєрідне приладдя для вживання їжі, дуже схоже на палички для їжі в реальному світі), *staera* (предмет, виготовлений з бронзи та

призначений для видалення бруду), *Dragon Banner* (на перший погляд, звичайний стяг, але відіграє важливе символічне значення), *stole of the Amyrlin Seat* (можна віднести до аксесуарів, але даний предмет є частиною повсякденного життя Айз Седай, є шовковою смужкою, яку одягають поверх сукні).

Однак література фентезі не може бути позбавленою лексики, що позначає магичні артефакти, чарівні предмети та містичні речі. Таким чином романи Роберта Джордана насичені подібними мовними одиницями. Можемо простежити специфіку їх використання на прикладі слова *glowbulb*, що є річчю за принципом роботи схожою на вічний двигун. Даний об'єкт походить з Епохи Легенд і характеризується здатністю безперервно випромінювати світло (на що вказує його назва). Такий «ліхтарик» чи «лампа» ніколи не потребує заміни якогось елемента чи заряду енергії. Тож бачимо введення в текст зовсім нового для уявлення читача предмета і відповідно унікальної для нього назви. Найбільш відомими такими речами є звичайно *angreal*, *sa'angreal* і *ter'angreal*. Перші два предмети дозволяють направляти Єдину Силу у збільшених обсягах (другий з них є могутнішим). *Ter'angreal*, на відміну від двох попередніх, постає артефактом, який створили з конкретною, особливою метою. У будь-якому разі тут спостерігаємо наділення цих об'єктів магичною силою, а також схожість їх номінації. Загалом, виокремлюємо ще декілька аналогічних авторських неологізмів: *Portal Stone*, *Horn of Valere*, *mindtrap*, *ruby-hilted dagger*, *stasis box*, *cuendillar*.

До хрематонімів можемо також віднести деякі музичні інструменти. Для багатьох персонажів вони виконують роль повсякденних предметів. Таким є авторський неологізм *bittern*, що відрізняється наявністю від 6 до 12 струн і розміщенням саме на колінах у музиканта. Хоча музика є фоною темою подій у романах, авторських неологізмів, що позначають музичні інструменти, насправді не так багато. Роберт Джордан вживає переважно вже існуючі в словниках лексичні одиниці (*lute*, *harp*, *flute* тощо).

Невід'ємними компонентами вигаданого світу є гастроніми. Без мовних одиниць, що позначають їжу, важко уявити існування будь-яких героїв (як представників людської раси, так і неантропоморфних персонажів). До того ж певні страви та процес їх приготування відображають спосіб життя людей та характеризують культурну складову. У світі романів «Колесо часу» Роберт Джордан створює нові для реального світу, оригінальні продукти і відповідно надає їм неіснуючі в узусі назви. Наприклад, слово *pecara* є назвою зморшкуватого горіха (можливо, схожого на реальний пекан), що росте в Аїльській пустелі. Простежуємо використання інших подібних авторських неологізмів, які номінують продукти, страви і напої: *coin peppers* (перець, що росте в прикордонних районах), *Zemai* (зернова культура, що росте в Аїльській пустелі), *oosquai* (алкогольний напій, який готують з попередньо згаданої зернової культури), *motai* (лічинка, яку можна знайти в Аїльській пустелі, а також часто вживають в їжу), *kaf* (напій, що характеризується темним відтінком і гірким смаком), *Comolad* (вид вина), *Satare* (вино, що має спільне з попереднім походження – Епоху Легенд).

Доповнюють загальну систему вигаданого світу нумізмонами. Як і в реальному світі, герої романів можуть придбати за них певні товари. Тож

простежуємо використання таких авторських неологізмів для позначення грошових одиниць: *silver crown, gold crown, gold mark, silver mark, silver pennie*.

Ще одним пластом подібної лексики постають ідеоніми. Вони також покликані номінувати переважно вужчі поняття. Такі мовні одиниці позначають предмети культури. Зокрема, у циклі романів, розглянутих нами, виокремлюється низка бібліонімів: *The Travels of Jain Farstrider, The Way of the Light, Santhra's book on the Forsaken, The History of the Stone of Tear, A Study of the War of the Shadow, Observations on a Visit to Tear, A Journey to Tarabon, The Flame, the Blade and the Heart*. Їх присутність у романах доповнює загальне уявлення про історичні процеси, характеристики та особливості використання предметів, пов'язаних з іншими епохами, застосування сил, походження явищ, появу героїв тощо.

Більш глибоке розуміння сюжету, причинно-наслідкових моментів та інших ситуацій стає можливим завдяки хрононімам. Сюди відносимо як вагомні історичні події, так і менш суттєві за значенням заходи. У циклі романів «Колесо часу» авторські неологізми використовуються автором для номінації свят: *Lamma Sor* (характеризується тим, що у цей день люди нічого не їдять крім хліба, солі та олії), *Bel Tine* (святкування приходу весни), *Feast of Lights* (радісні святкування, що супроводжуються запалюванням вогнів, має символічне значення, адже відображає присутність світла), *Maddin's Day, Swovan Night, Feast of Embers, Feast of the Half Moon, Feast of All Souls Salvation, Feast of Neman*. Цікавими також постають *High Chasaline* та *Low Chasaline*. У день першого свята традиційним вважається процес розмірковування над власною долею, а також змивання скарг і невдачі холодною водою. Парадоксальним чином, між цими двома лексичними одиницями простежується дуже слабкий зв'язок. Він відображається лише у значенні свят: *High Chasaline* передбачає бенкет і танці, в той час як характерною рисою *Low Chasaline* є піст. Тож введення Робертом Джорданом в текст цих авторських неологізмів та надання поняттям саме такої назви не має конкретного логічного обґрунтування.

Окрім авторських неологізмів, що позначають більш локальні та традиційні заходи, автор вводить в текст мовні одиниці, які є назвами глобальніших явищ. Наприклад, найчастіше в даному циклі романів зустрічається мовна одиниця *Trolloc Wars*. Якщо загалом розглянути значення цієї події у творі, то можна говорити про серію тривалих конфліктів між людством та істотами, що підкоряються Мороку. Зазначені криваві події завершилися перемогою людства, але за це довелося сплатити велику ціну. До того ж війни значно ослабили цілі народи і стали символом початку більш неспокійної історичної доби. Згадки про такий період (як і про подібні вагомні історичні етапи, що будуть розглянуті нами пізніше) є доволі поширеними та часто вводяться в текст автором. Можемо виокремити ще низку авторських неологізмів, які є назвами війн: *War of the Second Dragon, Whitecloak War, Shaido War, War of Power, War of the Hundred Years*.

Усі ці події минають одна за одною на фоні глобальних історичних змін. Читач усвідомлює, що дія романів відбувається у період під назвою *Third Age*, про яку у самому творі йдеться так: *In one Age, called the Third Age by some, an Age yet to come, an Age long past [54, с. 51]*. Хоча передача автором основного сенсу цього часового проміжку є дещо символічною та метафоричною, читач розуміє, про що йдеться завдяки введенню інших авторських неологізмів. Наприклад, у творі часто

згадується *Age of Legends* – епоху, що минула, але має надзвичайно важливе значення у теперішньому. Саме завдяки цим згадкам ми дізнаємося про причини виникнення тих чи інших явищ. Введення такої одиниці в текст формує в читача розуміння хронологічної послідовності та усвідомлення появи багатьох предметів і їх призначення. Відповідно для ширшого сприйняття світобудови романів Роберт Джордан створив авторський неологізм для позначення часового проміжку в майбутньому. Це відтворює *Fourth Age* – епоха, що лежить у найближчому майбутньому (якщо взяти до уваги погляди людей даного світу). У циклі романів «Колесо часу» знаходимо декілька фрагментів про цей період. В одному з них йдеться про Відродженого Дракона та певну циклічність:

And men cried out to the Creator, praying, O Light of the Heavens, Light of the World, let the Promised One be born of the mountain, according to the Prophecies, as he was in Ages past and will be in Ages to come. Let the Prince of the Morning sing to the land that green things will grow and the valleys give forth lambs. Let the arm of the Lord of the Dawn shelter us from the Dark, and the great sword of justice defend us. Let the Dragon ride again on the winds of time. From Choral, Drianaan to Calaanon, The Cycle of the Dragon, Author unknown, the Fourth Age [54, с. 782].

Даний приклад підкреслює образ Колеса, яке постійно обертається та змінює епохи. Проте навіть у вигаданій реальності автор спрямовує читача до логічного завершення, згадуючи *Last Age*. Здавалося б, парадоксально, однак у цей часовий проміжок більшість явищ, артефактів, сил та постатей минулих епох перетворюється у міфи або взагалі зникає з пам'яті народів.

Усі наведені вище характеристики та приклади дозволяють впевнитися у надзвичайно широкому використанні авторських неологізмів. Позначення головних особливостей їх функціонування допомагає краще зрозуміти як індивідуальний стиль автора оригіналу, так і закономірності уявного світу. Спостерігаємо за важливістю кожного (навіть найменш стилістично навантаженого) елемента. Виокремлюємо образність та метафоричність, притаманну авторським неологізмам. Підкреслюємо їх вагоме значення в доповненні магічної та містичної атмосфери, трактуванні тих чи інших понять та явищ, наданні характеристики героїв та формуванні загального, вигаданого автором світу.

2.2. Відтворення авторських неологізмів циклу романів Роберта Джордана «Колесо часу» в українському перекладі

Перш ніж перейти до аналізу використання способів перекладу та перекладацьких прийомів для відтворення авторських неологізмів, слід охарактеризувати особливості такого пласту лексики. Зокрема, згадуючи про безеквівалентну природу цих одиниць, говоримо про важливість розуміння перекладачем сенсу їх існування в творі. Фахівець ознайомлюється з романом і виокремлює для себе чітку етимологію, призначення та логіку використання певного предмета чи явища. Враховуючи ці фактори, а також культурні, соціальні та геополітичні аспекти, притаманні читачам, мова перекладу для яких є рідною, спеціаліст обирає найбільш влучний відповідник. Основним його завданням є не порушити баланс між оригінальним, початковим і адаптованим. Паралельно

звертаємо увагу на важливість гармонійного існування усіх лексичних одиниць у вигаданому письменником світі.

До того ж в контексті розгляду даного питання виокремлюємо певне стилістичне навантаження цих мовних одиниць. Варто зазначити, що велика кількість авторських неологізмів належить до експресивної лексики. Тобто подібні слова чи вирази можуть як підсилити ефект сказаного автором, так і знівелювати емоційність висловлювання. Відповідно перекладачу слід звернути увагу на доцільність відтворення таких авторських неологізмів зі збереженням експресивності.

Часто вибір між дотриманням емоційності та відтворенням більш близького для читача перекладеного тексту елементу постає під час перекладу вигуків, лайок або фразеологізмів. Наприклад, фраза *Blood and ashes!* є типовою для героїв романів Роберта Джордана і використовується ними під час здивування або усвідомлення неможливості змін. Бачимо, що автор перекладу хотів підкреслити саме оригінальне значення, а також особливості викладу думок, притаманні зображеним героям. Тому фахівець використовує український відповідник *Кров та попіл!* Тобто перекладає вираз буквально (калькиванням). Стилістичний баланс тексту при цьому залишається незмінним. Подібним чином перекладач зберігає емоційність відтворюючи слово *woolhead*, українським варіантом *голова наче напхана вовною*. Тут можемо простежити надання пояснення слову. Окрім того, що в українському тексті збільшилася кількість мовних знаків, зауважуємо також використання методу описового перекладу. Проте інколи бачимо, що автор перекладу надає дещо експресивніший відповідник. Наприклад, фраза *Blood and bloody ashes* українською звучить: *Кров та клятий попіл*. Простежуємо передачу слова *bloody* як *клятий*. Таким чином перекладений текст є стилістично більш навантаженим. Тож в даному випадку фахівець скористався прийомом експресивації. Однак можемо також проаналізувати тенденцію з протилежним спрямуванням. Наприклад, вже загадане вище слово *woolhead* в деяких частинах романів перекладається як *дурень*. Тут фахівець досягає зниження емоційного ефекту і відповідно використовує прийом логізації. Як демонструють такі тенденції, перекладач може впливати на даний аспект і змінювати характер висловлювання, але в результаті досягає збереження загального стилістичного балансу твору.

Відтворення авторських неологізмів, з урахуванням усіх вище зазначених аспектів, є можливим завдяки низці способів перекладу. Вибір кожного з них фахівцем визначає потребу передачі того чи іншого культурного елементу, емоційної складової або особливостей стилю автора оригіналу.

Проаналізувавши авторські неологізми в циклі романів «Колесо часу» в оригіналі та перекладі українською мовою, можемо простежити основні способи перекладу, які використовували фахівці.

Як показали попередні спостереження, авторські неологізми належать до специфічної лексики, відтворення якої потребує зваженого підходу. Більшість подібних мовних одиниць несуть певний образ. З цієї причини в процесі перекладу фахівець прагне зберегти цей, закладений автором оригіналу, сенс. У такому разі доречно буде відшукати **вже існуючий у мові перекладу відповідник** до тієї чи

іншої лексичної одиниці. Часто такий спосіб використовують для слів або виразів, які існують в узусі, але мають інше значення у конкретному творі. У романах «Колесо часу» таких прикладів існує чимало. Можемо розглянути слово *Wheel*, до якого перекладач дібрав аналог *Колесо*. Ця лексична одиниця наявна у словнику, але сам письменник надав їй нового значення (роль космічного втілення, яке підтримує та визначає існування людства), тому воно стало авторським неологізмом. Перекладач досягнув збереження образу обертання та циклічності, близьке для читачів. Адаже той, хто сприймає текст мовою перекладу, без додаткового пояснення зрозуміє загальні тенденції та принципи, якими наділене це явище. Таким чином слово, що раніше в мові перекладу вживалося для позначення звичайних речей, тепер зазнало семантичної еволюції і стало одним з найважливіших елементів формування світогляду фентезійного твору. До того ж перекладач зберіг особливості написання цієї лексичної одиниці. Заголовна літера при написанні свідчить про статус власної назви.

Подібною також є передача лексичної одиниці *Pattern*, до якого фахівець дібрав український відповідник *Візерунок*. За допомогою цього способу також було перекладено авторський неологізм *Ways*. Українською мовою зустрічаємо слово *шляхи*. Дана лексична одиниця часто вживається в повсякденному житті читачами, мова оригіналу та перекладу для яких є рідною. Однак увагу звертаємо на її значення. У циклі романів вона позначає підземні шляхи, що дозволяють потрапити до того чи іншого місця набагато швидше, ніж звичайні дороги та стежки. Спостерігаємо також явище, коли письменник надає цьому слову вагомого значення (пише його з великої літери). Перекладач вирішує передати цю особливість аналогічно. А відтворені українською мовою описи та характеристики дозволяють зберегти сенс, закладений автором оригіналу, і підкреслити стилістичне навантаження:

All around them was blackness that seemed to stretch on forever... Things are... different inside the Ways than out [54, с. 382]. – *Навкруги розливалася темрява. Вона здавалася вічною та безмежною... Тут, на Шляхах, усе відбувається не так, як ззовні* [12, с. 658].

Способом пошуку вже існуючого відповідника було також перекладено такі авторські неологізми як: *Fang* – *Ікло*, *Tinkers* – *бляхари*, *Day* – *День*, *Waygate* – *Брама*, *Forsaken* – *Відступники*, *Shadow* – *Тінь*.

Близьким до попереднього є **спосіб смислового розвитку**. Проте такий прийом передбачає не буквальный пошук еквіваленту, а своєрідну видозміну лексичних одиниць, враховуючи емоційну складову. Варто зазначити, що використання даного способу ґрунтується на логічній близькості авторського неологізму в оригіналі та варіанта в мові перекладу, але водночас дозволяє підвищити або навпаки знизити рівень експресивності. Яскравим прикладом може стати мовна одиниця *One Power*. У перекладі романів українською мовою відповідником є словосполучення *Єдина Сила*. Якщо в оригіналі це звучить дещо спрощено, то іншомовний варіант є більш навантаженим стилістично. Дібравши до слова *One* еквівалент *Єдина*, фахівець підкреслює унікальність і неповторність цього явища. Таким чином спостерігаємо дещо вищий рівень експресивності.

Подібне відтворення простежуємо на прикладі авторського неологізму *True Source – Істинне Джерело*. Цей переклад також демонструє більш виражену емоційність. Така тенденція притаманна і слову *Breaking*, яке було передано українською мовою як *Світотроця*. Бачимо, що фахівець хотів підкреслити своєрідну глобалізацію та катастрофічність явища.

Загалом, слід звернути увагу на те, що даний прийом дозволяє перекладачу досягнути стилістичного балансу, надати читачу змогу більш конкретно зрозуміти вигаданий світ і підкреслити стиль написання самого письменника. Однак під час аналізу циклу романів «Колесо часу» було встановлено, що авторських неологізмів, перекладених таким способом не дуже багато. Тож можемо говорити про його несистемний характер використання.

До одного зі способів перекладів авторських неологізмів відносимо **калькування**. Основний сенс його використання полягає в передачі найбільш ближчого для читача сенсу. Тобто можна говорити про буквальність такого перекладу, адже даний прийом передбачає роботу з першим словниковим значенням. Проте збереження орфографічної або звукової форми не відбувається [30, с. 9]. Важливішим є конкретний опис, характеристики та особливості явища чи предмета.

У циклі романів «Колесо часу» більшість авторських неологізмів, відтворених таким чином, передають відповідний образ, з яким у читача виникають певні асоціації. Прикладом постає мовна одиниця *Red Shields*, що позначає одну з айльських бойових спільнот. Простежуємо переклад цього поняття українською мовою як *Червоні Щити*. Одразу декілька компонентів вказують на характер угруповання. Слово *Щити* відображає їх роль захисників у суспільстві (у творах вони також діють як поліція), готовність до дій та володіння бойовим мистецтвом. Інший компонент *Червоні* надає опис представників цієї спільноти, а також їх характерні риси, наприклад, рішучість, мужність, хоробрість та прагнення захищати власну гідність. Таким чином перекладачу вдалося відтворити головний сенс даного авторського неологізму, водночас підкресливши його опис. Подібним є переклад лексичної одиниці *Stone Dogs*. Фахівець дібрав до неї відповідник *Кам'яні Пси*. Це назва ще однієї айльської бойової спільноти. Люди, які належать до такого об'єднання, дають обітницю битися до кінця навіть, якщо це призведе до їхньої загибелі. Перша частина словосполучення вказує на силу волі, рішучість і хоробрість. У другій частині простежуємо образ своєрідної вірності. Для українського читача цей символ чітко відображається у слові *пес*. Тож відтворення даного авторського неологізму таким чином є доречним.

Передачу денотативного значення мовної одиниці можемо проаналізувати на прикладі авторського неологізму *Whiteloaks – Білоплащники*. Також фіксуємо тенденцію буквального перекладу обох частин слова. Однак тут основним завданням фахівця постала передача не істинних характеристик об'єднання, а дещо метафоричний сенс, закладений автором оригіналу. З сюжету романів відомо про чистий білий одяг представників цієї спілки та мету існування, яку вони проголосили для себе. Члени об'єднання служать Світлу, дотримуються аскетизму та прагнуть знищити Морока. Щоправда, досягнення їх загальної мети часто супроводжується смертями. Зокрема, вони ненавидять Айз Седай, а однією з

особливостей їх організації є наявність ордена Випитувачів, які шляхом катувань намагаються відшукати правду. Тож надання автором цій лексичній одиниці такої назви, перш за все, мало на меті дещо іронічно підкреслити дисонанс між призначенням і діяльністю спілки. Відповідно для найбільш вдалого відтворення цієї метафори перекладач використав метод калькування. У тексті зустрічається й інша назва для позначення такого поняття: *Children of the Light*. Вона також відображає усі зазначені вище притаманні їй характеристики. До того ж фахівець і в даному випадку вирішує перекласти авторський неологізм за допомогою калькування: *Діти Світла*.

Усі наведені вище приклади демонструють ще одну особливість розглянутого способу перекладу – відтворення структурної моделі лексичної одиниці. Попри те, що в читача не виникають звукові асоціації, відображення стилю автора та глибше розуміння уявного світу досягаються саме завдяки збереженню структури. Подібне явище спостерігаємо в наступних прикладах: *White Tower – Біла Вежа*, *Great Hunt of the Horn – Велике полювання на Pig*, *Artur Hawkwing – Артур Яструбине Крило* (тут використання калькування простежується при перекладі прізвища героя), *Age of Legends – Епоха Легенд*, *War of Power – війна Сили*, *Father of Lies – Батько Брехні*, *Game of Houses – Гра Домів*, *Daughter of the Night – Донька Ночі*, *Five Powers – П'ять Сил*, *Sea Folk – Морський народ*, *Gray Man – Сирій Чоловік*.

Незважаючи на вище зазначені три способи перекладу, слід враховувати, що більшість авторських неологізмів формують пласт безеквівалентної лексики. Розгляду цього питання було приділено увагу раніше. Проте в контексті перекладу даних лексичних одиниць часто простежуємо неможливість пошуку вже наявних відповідників у мові перекладу. Спостерігаємо відсутність великої кількості авторських неологізмів у словниках (як мови оригіналу, так і перекладу). Тож у такому разі фахівець послуговується іншими прийомами.

Одним із таких найчастіше використовуваних способів перекладу залишається **транскодування**. Оскільки авторські неологізми відрізняються унікальністю та індивідуальністю, більшість з них відсутня в узусі. За умови неможливості пошуку необхідного еквіваленту в мові перекладу, фахівець передає лексичну одиницю за допомогою відтворення графічної чи звукової форми. У циклі романів «Колесо часу» можемо проаналізувати цілу низку авторських неологізмів, перекладених таким чином.

Часто транскодування використовується для передачі власних імен: *Alanna Mosvani – Аланна Мосвані*, *Nisura – Нісура*, *Turak – Турак*, *Leane – Леане*, *Verin – Верін*, *Liandrin – Ліандрін*, *Laman – Ламан*, *Loial – Лоял*, *Galad – Галад*, *Lan – Лан*, *Min – Мін*, *Seta – Сета*, *Ragan – Раган*, *Ba'alzamon – Ба'алзамон*, *Damodred, Lord Galadedrid – Дамодред, лорд Галадедрід*. Усі ці приклади демонструють відтворення лексичних одиниць по літерах. Тож у даному випадку простежуємо використання одного з різновидів транскодування – **транслітерацію**. Такий спосіб допоміг перекладачу передати українською мовою і деякі топоніми: *Illian – Ілліан* (порт біля Моря Штормів), *Arafel – Арафел* (одна з Порубіжних земель), *Goaban – Гоабан* (одна з держав), *Arad Doman – Арад Доман* (країна), *Tar Valon – Тар Валон*. Типовим є застосування транслітерації для відтворення елементів рослинного світу, адже їх назви часто походять з латини. Хоча у розглянутих романах рослини та

дерева є вигаданими, спосіб їх перекладу залишається актуальним. Це демонструє авторський неологізм *Avendesora*, який було перекладено українською як *Авендесора*. Можемо навести ще декілька прикладів слів, відтворених аналогічно: *alantin* – алантін, *Tuatha'an* – Туатга'ан, *stedding* – стеддінг, *sul'dam* – сул'дам.

У проаналізованих фентезійних текстах зустрічаємо переклад авторських неологізмів за допомогою **транскрибування**. Даний різновид транскодування передбачає відтворення саме звукової форми лексичної одиниці за допомогою літер. Можемо розглянути його використання на таких прикладах: *Lanfear* – Ленфір, *Sanche* – Санче, *Fain* – Фейн, *mashiara* – машіара, *Dai Shan* – Дай Шан, *Taringail* – Тарінгейл, *Ogier* – огір.

Виокремлюємо також **адаптивне транскодування**. Особливості даного способу відображені в самій назві, адже його використання передбачає максимальне наближення (адаптацію) форми лексичної одиниці до граматичних чи фонетичних норм мови перекладу. Таким чином фахівець проводить своєрідну модифікацію авторських неологізмів: *Aiel* – Аїльці, *al'Vere*, *Egwene* – аль'Вір, *Etвейн*, *Masema* – Масима, *Trollocs* – траллоки, *Agelmar* – Агельмар, *Rhyagelle* – Реягель, *Ishamael* – Ішамаель, *Elayne* – Елейн. У результаті отримуємо легшу для сприйняття читачем форму слова чи виразу.

Загалом, можна стверджувати, що транскодування у процесі перекладу циклу романів «Колесо часу» використовувалося фахівцями частіше для передачі імен, прізвищ та географічних назв, рідше зустрічаємо відтворення лексичних одиниць, що позначають рослини, дерева та магичні предмети.

Проте розглядаючи способи перекладу авторських неологізмів, слід виокремити декілька груп таких мовних одиниць, для яких притаманний один з цих прийомів. Тобто можна назвати цілу категорію слів, для яких, на думку перекладача, потрібно базуватися на конкретних принципах. У даному контексті варто згадати Стару мову (Old Tongue), яку Роберт Джордан вводить у свої романи. Саме завдяки їй читач знайомиться з етимологією слів чи виразів. Тож завданням перекладача є відтворення особливостей звучання та написання цих лексичних одиниць. Для цього використовується транскодування.

Можемо виокремити низку афоризмів, які є вагомою складовою висловлювань героїв і формування загальної атмосфери фентезійного світу. Прикладом є вираз *tia avende alantin*. Варіант українського перекладу повністю зберігає особливості написання: *Тіа авенде алантін*. Сам письменник надає опис таким мовним одиницям, які перекладач передає буквально. Наприклад, даний авторський неологізм означає «Деревний брат» або «Брат деревам». Однак точне відтворення виразу Старою мовою є важливим. За допомогою цього читач починає розуміти значення окремих частин виразу і знайомиться з функціонуванням цієї мови у творі. Таким чином вибудовується певний логічний ланцюг. Подібним є авторський неологізм *Tia mi aven Moridin isainde vadin* – *Тіа мі авен Морідін ісайнде вадін*. Цей вираз викарбовано на Розі Валіра. Старою мовою він означає «Могила не перешкода для поклику мого». Тобто простежуємо важливість перекладу для розуміння функціонування і призначення даного предмету.

Проаналізувати особливості Старої мови можна також на прикладі лексичної одиниці *damane*. Перекладач відтворює її як *дамані*. Відповідно це слово має своє

значення: «та, що на повідці». Згодом зустрічаємо в тексті схожий авторський неологізм *marath'damane* – *марат'дамані*. Порівняно з попереднім варіантом тут бачимо додаткову морфему. Це слово номінує жінок, яких ще не полонили. Буквальне значення звучить так: «ті, що мають бути на повідці». Таким чином простежуємо аналогії та розвиток Старої мови в романах.

Для багатьох явищ, предметів і подій письменник надає не тільки назву Старою мовою, але й більш зрозумілий синонім. Наприклад, одна з бойових спільнот називається *Maidens of the Spear*. Відповідно перекладач відтворює її калькуванням: *Діву Списа*. Проте існує інше словосполучення *Far Dareis Mai*. Тут простежуємо передачу українською мовою за допомогою транскодування: *Фар Дарайз Май*. Дана лексична одиниця вводиться автором оригіналу саме вигаданою мовою. За аналогією простежуємо переклад інших подібних мовних одиниць: *Atha'an Miere* – *Амга'ан мір*, *Tai'shar* – *Тай'шар*, *Ordeith* – *Ордейм*, *ta'maral'ailen* – *та'марал'айлен*, *Tel'aran'rhiod* – *Тел'арад'ріод*, *Shadar Logoth* – *Шадар Логот*. Наведені вище приклади відображають різноманітність випадків використання транскодування.

Проаналізовані особливості перекладу, а також способи відтворення авторських неологізмів дозволяють говорити про врахування великої кількості аспектів під час процесу перекладу. Унікальність, часом експресивність та відсутність відповідників у мові перекладу зумовлюють виникнення певних критеріїв та підходів. Загалом, розглянувши способи перекладу таких лексичних одиниць, виокремлюємо два найбільш поширених з них – калькування і транскодування.

2.3. Перекладацькі рішення та їх вплив на інтерпретацію авторських неологізмів

Переклад авторських неологізмів в літературі фентезі завжди передбачає виникнення цілої низки труднощів. Оригінальність нового світу демонструє його наповнення унікальними концепціями, для яких важко відшукати вже наявні відповідники в мові перекладу. Це той пласт лексики, яку ми називаємо безеквівалентною. Відповідно перекладач повинен здійснити вибір найбільш вдалого, на його думку, способу відтворення таких мовних одиниць. До того ж у межах дослідження циклу романів «Колесо часу» простежуємо постійне повторення багатьох авторських неологізмів. У такому разі виникає питання стосовно доцільності забезпечення їх абсолютної послідовності в перекладі. Фахівцю слід визначити, чи не дезорієнтує читача зміна способу перекладу одного і того ж слова чи виразу.

Прийняття певних перекладацьких рішень також потребує переклад авторських неологізмів, для створення яких письменником була введена вже згадана уявна мова (Стара мова). Тобто велика кількість лексичних одиниць у романах є частиною цілісної мовної системи і має внутрішню етимологію. Неспроможність відтворити даний зв'язок або ж передати значення та емоційність може призвести до спотворення автентичності оригінального твору. До головних аспектів вдалого відтворення авторських неологізмів належать і їх функції. Варто згадати, що окрім номінації предметів, явищ, подій тощо ці лексичні одиниці

можуть приховувати символи, створювати образи та надавати опис героїв. Тож перекладач має усвідомлювати відповідальність у процесі відтворення мовних одиниць з функціональною багатозначністю. В іншому разі втрачається вторинний потенціал авторського неологізму.

Усі вище зазначені труднощі пов'язані з поняттям адекватного перекладу. Адже врахування таких аспектів допомагає фахівцю уникнути невдалої інтерпретації мовних одиниць та неправильного розуміння тексту читачем. Адекватним прийнято вважати переклад, який максимально точно зберігає оригінальність та зміст тексту. Йдеться про перекладацькі рішення, які спрямовані на вдале відтворення художніх символів, ідей та колориту, а також збереження семантики за допомогою засобів мови перекладу. Для своєї «адекватності» важливим постає поєднання найбільш успішної передачі як змісту, так і форми [7].

Доцільно звернути увагу на те, що в художній літературі часто спостерігається часткова еквівалентність. Жанр фентезі має власну специфіку, що може призвести до зміни значення лексичної одиниці, зниження емоційної насиченості або втрати іронічних відтінків. Такі ситуації трапляються і в українському перекладі «Колеса часу».

Найчастіше проблеми виникають тоді, коли авторський неологізм передається шляхом транскодування. Попередній аналіз даного способу підкреслив ключові риси перекладених авторських неологізмів таким чином, а також надав можливість говорити про основні позитивні тенденції. Транскодування дозволяє зберегти звукову або графічну форму лексичної одиниці та в деяких контекстуальних ситуаціях адаптувати слово чи вираз до норм мови перекладу. Проте передача авторського неологізму по літерах не завжди постає доречною.

Переклад за допомогою транскодування не завжди передбачає відтворення внутрішнього сенсу. Це простежуємо на прикладі відтворення авторського неологізму *Tuatha'an* – *Tuamga'an*. Розглядаючи функціонування лексики в літературі фентезі, нами було досліджено підґрунтя створення даного авторського неологізму, а, зокрема, простежено зв'язок його етимології з давньоірландською мовою та кельтською міфологією. Якщо в оригіналі твору присутній чіткий зв'язок слова *Tuatha'an* з *Tuatha Dé Danann* (гельського варіанту) і він зрозумілий для англomовного читача, то відповідник *Tuamga'an* хоча й зберігає форму написання, але втрачає асоціації для читача україномовного тексту. Подібна закономірність притаманна мовній одиниці *Aes Sedai* – *Аїз Седай*. Перекладач повністю відтворює її звукову форму. Метою такої передачі є досягнення розуміння загальної атмосфери роману та збереження «магічного» звучання. Однак Роберт Джордан заклав певний сенс у представлений новотвір (*Servant of All*). Тобто в оригіналі цей авторський неологізм відображає призначення жінок, які наділені Єдиною Силою. Зокрема, вказує на процес служіння. Тож переклад українською мовою за допомогою транскодування не відтворює внутрішнє значення. У деяких випадках роботи зі Старою мовою (їх ми розглядали у процесі аналізу способів перекладу) відтворення графічної чи звукової структури є виправданим, але тут необхідним постає розкриття етимології, закладеної письменником. Те саме стосується слова *Tel'aran'rhiod* – *Тел'аран'ріод*. У циклі романів «Колесо часу» так називається

інший вимір сновидінь. Транскодування як перекладацький прийом не гарантує репрезентації справжнього семантичного наповнення явища.

Попри розглянуті приклади, які демонструють проблематику інтерпретації авторських неологізмів, варто також зазначити, що інколи певна відсутність внутрішнього значення слова компенсується його описом у тексті. Наприклад, характеристика способу життя народу Туатга'ан простежується в описах їх житла та одягу:

Their wagons were small houses on wheels, tall wooden boxes lacquered and painted in bright colors, reds and blues and yellows and greens and some hues to which he could not put a name [54, с. 233]. – Фургони їхні були невеличкими будиночками на колесах, високими дерев'яними коробками, полакованими та розфарбованими в яскраві кольори: усі відтінки червоного, блакитного, жовтого та зеленого та ще якісь незвичні барви, для яких він навіть не міг підібрати назви [12, с. 379].

В українському перекладі простежуємо збільшення кількості мовних одиниць та підвищення їх експресивності. Відповідно описи допомагають розкрити природу певного предмета чи явища і досягти своєрідного балансу.

Доцільність прийняття того чи іншого перекладацького рішення може простежуватися на стилістичному рівні. У даному контексті можна говорити про відтворення функціональної стилістики авторських неологізмів в тексті та порушення прагматичного ефекту, що має виникати в читача. Зокрема, деякі перекладацькі рішення супроводжуються зміною тональності лексичної одиниці. Тобто передача сакральних урочистих понять більш нейтральними не завжди є вдалою, так само як і відтворення експресивної лексики буденною. Адекватність перекладу також не може бути досягнутою за умови протилежного розвитку процесів.

Причини подібних явищ різняться. Часто вони пов'язані з недостатнім урахуванням історичного періоду, на який орієнтується автор. Відповідно це призводить до того, що перекладач приймає рішення перекласти деякі лексичні одиниці більш сучасною мовою або навпаки вжити для цього застарілі слова та вирази. Як ми вже зазначали вище, період, описаний у циклі романів «Колесо часу», за основними ознаками схожий на епоху Середньовіччя в реальній історії людства. Тож фахівцю слід ознайомитися з лексичним складом мови цього часу в різних країнах (зокрема, тих, до культур та мов яких найчастіше звертається письменник). Однак деякі відтворені авторські неологізми свідчать про неврахування таких аспектів. Це демонструє слово *Warder*. Українською мовою його було перекладено як *Охоронець*. Тобто можемо простежити передачу даної лексичної одиниці за допомогою модернізації. Враховуючи певний магічний зв'язок з Айз Седай, яким наділений цей персонаж та його важливе призначення, можемо надати більш вдалий відповідник *Страж*. Адже тут вагому роль відіграє піднесеність та автентичність слова. У такому разі перекладач також міг створити власний авторський неологізм, який би зберіг відповідність часовим мемам та підкреслив магічну силу.

Інколи стилістичне навантаження може досягати нижчого рівня через передачу мовної одиниці за допомогою вже згаданого транскодування. Таким чином це призводить не тільки до спотворення значення, але й відсутності

емоційної складової. Наприклад, авторський неологізм *Ogier* – *ogip* як герой символізує природу та рослинний світ, виступає втіленням мудрості та неспішності. Відтворення назви цього персонажа українською мовою могло б відображати дані символи та характеристики за умови вибору іншого способу перекладу.

У деяких випадках спостерігаємо передачу авторських неологізмів за допомогою експресивації. З одного боку, таке рішення перекладача дозволяє досягнути важливої для художнього твору емоційності, підсилити образи та вирівняти стилістичне навантаження. З іншого боку, часте використання даного прийому призводить до своєрідної перенасиченості тексту. На прикладі лексичної одиниці *Breaking* – *Світотроща* бачимо, що фахівець хотів зобразити дане явище глобальним та всеохоплюючим. Таке відтворення відповідає задуму автора оригіналу, але слід враховувати місце цієї мовної одиниці безпосередньо в тексті. Адже за умов наявності великої кількості експресивних описів такий варіант перекладу буде не дуже вдалим.

Важливість прийняття деяких перекладацьких рішень, що впливають на інтерпретацію авторських неологізмів, також пов'язана з морфологічними змінами. Таке явище передбачає зміну структури мовної одиниці. Тобто у процесі перекладу слово може видозмінюючись втратити або набувати суфіксів, префіксів та основ. Часто подібні зміни проявляється в неправильному узгодженні роді та числа слова в перекладі, що зумовлює зміни гендерних або функціональних ролей. До того ж явище може характеризуватися переходом лексичної одиниці з однієї частини мови в іншу. Для прийняття вдалого рішення перекладачу слід звернути увагу на авторські неологізми, утворені словоскладанням. Уявний світ Роберта Джордана насичений великою кількістю таких лексичних одиниць. Тож доцільно запобігати порушенню усталеної словотвірної моделі. Проте при проведенні аналізу особливостей перекладу авторських неологізмів в циклі романів «Колесо часу» українською мовою подібних випадків майже не зафіксовано.

Проведений аналіз вказує на велику кількість труднощів, з якими зустрічається перекладач під час роботи з творами жанру фентезі. Прийняття того чи іншого перекладацького рішення підкреслює надзвичайно складну світобудову циклу романів «Колесо часу». До того ж розуміємо важливість врахування багатьох аспектів для досягнення адекватного перекладу. Характеристика усіх, присутніх у романах українською мовою, інтерпретацій авторських неологізмів позначає доречність певної варіативності. Таким чином можемо стверджувати, що спостерігаються певні розбіжності. Проте їх кількість незначна і вони не мають занадто вагомого впливу на загальне відтворення вигаданого письменником світу та сприйняття читачем.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дало змогу всебічно розглянути особливості функціонування та перекладу авторських неологізмів у художньому дискурсі, зокрема у жанрі фентезі, на матеріалі циклу романів Роберта Джордана «Колесо часу». Узагальнення результатів роботи дозволило не лише докладно проаналізувати теоретичні засади функціонування нової лексики й творення авторських неологізмів, але й виявити практичні закономірності перекладу таких одиниць українською мовою, простежити типи перекладацьких рішень, їхні обмеження та можливі наслідки для структури художнього тексту.

Насамперед визначимо, що у теоретичній частині дослідження особливу увагу було приділено аналізу підходів до розуміння неологізму як мовного явища та окремо – авторського неологізму як специфічної лексичної одиниці, що виникає внаслідок індивідуальної творчої діяльності письменника. Аналіз наукових праць продемонстрував різноманіття трактувань неологізмів у сучасному мовознавстві: від вузьких дефініцій, орієнтованих на часовий фактор появи нової лексики, до широких підходів, що охоплюють комплексні зміни мовної системи під впливом соціальних, культурних та технологічних чинників. При цьому авторський неологізм було визначено як одиницю, що має несистемний характер, функціонує переважно у межах одного або кількох творів автора, наділена експресивно-образним потенціалом і нерідко є маркером стилю письменника. Саме ця група лексики становить особливу цінність для перекладознавства, адже поєднує мовну інновацію з індивідуально-авторською семантикою, стилістикою та художньою образністю.

У теоретичній частині роботи окремо було розглянуто функції авторських неологізмів у художньому тексті. З'ясовано, що вони не лише виконують номінативну функцію – позначають нові предмети, явища, персонажів або концепти – а й формують образність, передають авторське ставлення, створюють альянзи, задають фон епохи, історії чи культури вигаданого світу. Встановлено, що в жанрі фентезі авторські неологізми стають фундаментальним засобом конструювання світу (worldbuilding), забезпечуючи внутрішню логіку і мовну цілісність описаного всесвіту. У цьому контексті вони постають не другорядним, а концептуально важливим елементом художньої системи твору.

Запропонована у роботі класифікація авторських неологізмів дала змогу системно упорядкувати різні типи одиниць: антропоніми, теоніми, зооніми, топоніми, хрематоніми, астроніми, хрононіми, фразеоніми та інші номінативні групи. Така типологія стала основою подальшого аналізу функціонування неологізмів у циклі «Колесо часу» та показала, що Роберт Джордан використовує новотвори в усіх рівнях побудови художнього світу: від творення географії та історії до соціальних систем, релігійних уявлень, форм політичного устрою й магічних концепцій. Завдяки цьому авторські неологізми постають фактично каркасом, на якому ґрунтується художній всесвіт твору.

Подальший аналіз показав, що створення авторських неологізмів здійснюється різними шляхами: словотвірним (афіксація, словоскладання, контамінація), граматичним (зміна частиномовної належності), семантичним

(надання нових значень уже існуючим словам) та фразеологічним (утворення нових стійких словосполучень). Окреме місце посідають новотвори «Старою мовою» – штучною лінгвосистемою, створеною Джорданом для поглиблення міфології та історії світу, що ускладнює завдання перекладача, адже потребує збереження не лише форми, але й внутрішньої символіки таких одиниць.

У роботі детально розглянуто загальні труднощі, з якими стикається перекладач художнього тексту. Визначено, що висока мовна компетентність недостатня для створення якісного перекладу: для адекватного відтворення авторських неологізмів потрібне глибоке розуміння поезики твору, стилістичних доміант автора, культурних алюзій, жанрової специфіки та бажаного емоційно-сміслового впливу на читача. Перекладач має володіти не лише технічними навичками, але й аналітичним, інтерпретаційним і творчим мисленням, здатністю шукати баланс між точністю та виразністю, між формальною адекватністю та стилістичною відповідністю.

Практична частина дослідження дала змогу простежити реальні способи відтворення авторських неологізмів у перекладі українською мовою та визначити їхню ефективність. У ході аналізу встановлено, що перекладачі найчастіше використовують транскодування різних типів, що є закономірним для відтворення власних назв, етнонімів, топонімів і частини вигаданих слів. Зокрема, транслітерація та транскрибування дозволяють зберегти фонетичну та графічну структуру неологізму, створити ефект «чужорідності» або іншомовності та залишити читачеві можливість самостійно інтерпретувати новотвір. Адаптивне транскодування застосовується в тих випадках, коли українська фонетика чи графіка вимагає певної модифікації оригінальної форми з метою уникнення артикуляційної незручності або порушення естетичного ритму тексту.

Калькування використовується перекладачами переважно для відтворення назв організацій, угруповань, назв народів та інколи – деяких артефактів. Цей спосіб дозволяє передати внутрішню семантику слова, зберігаючи водночас його структурну аналогію з оригіналом. Водночас застосування калькування має бути обережним, адже дослівне відтворення складників може спричинити втрату стилістичного забарвлення або невідповідність жанровій стилістиці.

Спосіб смислового розвитку є продуктивним для перекладу складних магічних концептів, назв сил, явищ або метафоризованих понять. Він дає змогу адаптувати неологізм до норм української мови, забезпечити його природне звучання та чітке семантичне наповнення. При цьому смисловий розвиток часто вимагає творчого підходу, оскільки перекладач має не лише передати значення, але й зберегти стилістичну доміанту.

Окреме місце у дослідженні посідає аналіз перекладацьких рішень, де було виокремлено декілька рівнів проблемності: семантичний, стилістичний і морфологічний. На семантичному рівні найбільш поширеними є труднощі відтворення авторських неологізмів з багатошаровою внутрішньою структурою, де слово не лише номінує предмет чи явище, але й містить приховані алюзії або фольклорні відсилки. На стилістичному рівні невдала інтерпретація часто виникає через неправильний добір відповідників із занадто нейтральним або надмірно емоційним забарвленням, що впливає на загальну тональність тексту. Морфологічні

труднощі пов'язані з різницею словотвірних моделей англійської та української мов, що інколи унеможлиблює пряме відтворення форми неологізму.

Попри наявність певних недоліків перекладу, дослідження показало, що у багатьох випадках ці проблемні моменти компенсуються на рівні контексту. Описові елементи, авторські характеристичні ремарки, додаткові пояснення або стилістичні деталі дозволяють відтворити загальну атмосферу твору навіть тоді, коли точне передання конкретної одиниці є ускладненим. Це свідчить про важливість роботи з текстом у широкому смисловому полі, де головним завданням перекладача є не лише дослівна точність, а й збереження стилістичної гармонії та художньої цілісності твору.

Узагальнюючи отримані результати, слід підкреслити, що проблема перекладу авторських неологізмів належить до тих сфер перекладознавства, де технічні навички та знання мов є лише основою для складнішої творчо-аналітичної діяльності. Перекладач має водночас діяти як філолог, культуролог, літературознавець і стиліст, зберігаючи баланс між точністю й естетичністю, між формальною відповідністю та художньою виразністю. Особливо важливим це є у жанрі фентезі, де мовна система світу є невід'ємною частиною авторського задуму.

Результати дослідження мають як практичну, так і теоретичну цінність. Теоретично вони розширюють уявлення про природу авторських неологізмів, їхні функції, способи творення та класифікацію. Практично – вони дають змогу оцінити ефективність перекладацьких прийомів, визначити типові помилки й окреслити рекомендації для перекладачів художньої літератури, зокрема фентезі.

Проведене дослідження відкриває широкі перспективи для подальших наукових розвідок. Доцільним є розширення корпусу аналізованих текстів за рахунок тих романів циклу «Колесо часу», що досі не перекладені українською мовою. Це дозволить здійснити порівняльний аналіз перекладацьких стратегій різних фахівців та оцінити відповідність нових перекладів уже усталеним концептуально-стилістичним моделям україномовної версії. Окрім того, перспективним видається створення нових класифікацій авторських неологізмів із урахуванням їхньої ролі у світоформуванні, а також аналіз міжмовних відповідностей у перекладах фентезі різних авторів.

У підсумку можна стверджувати, що дослідження авторських неологізмів як лінгвістичного та перекладознавчого явища має вагоме значення для подальшого розвитку теорії й практики перекладу. Вони становлять важливий ключ до розуміння індивідуально-авторської творчості, механізмів формування художнього світу, способів передачі стилістичних та емоційних характеристик тексту. Саме тому робота, присвячена перекладові авторських неологізмів, є не лише актуальною, але й перспективною в контексті сучасних тенденцій розвитку перекладознавства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бабенко В. М. Художній переклад: історія, теорія, практика: навч. посіб. Ч. 1. Українська перекладацька школа. Кіровоград. держ. пед. ун-т ім. В. Винниченка. Кіровоград, 2007. 325 с.
2. Вокальчук Г. М. Авторський неологізм в українській поезії ХХ століття (лексикографічний аспект): монографія. Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2004. 320 с.
3. Гармаш О. Л. Система словотвору англійської мови та інноваційні процеси: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.04 «Германські мови». Запоріжжя, 2015. 22 с.
4. Головка О.М. Роль екстралінгвальних чинників у формуванні англомовних темпоральних інновації. Нова філологія: збірник наукових праць. Запоріжжя : ЗНУ, 2012. № 50. С. 34–39
5. Гончарова Т. Є. Оказіональне слово і контекст: *Збірник наукових праць Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. Київ, 2010. С. 199–206
6. Грищенко. А. Сучасна українська літературна мова: підручник. 3-тє вид., допов. Київ : Вища школа, 2002. 440 с.
7. Гумбатова Айтєн. Неадекватний переклад. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*. Том 32 (71), № 1 Ч. 2. 2021. С. 67–72.
8. Джордан Роберт. Колесо Часу. Велике полювання / пер. з англ. Г. Михайловської та Т. Дитини. Тернопіль : Навчальна книга. Богдан, 2021. 680 с.
9. Джордан Роберт. Колесо Часу. Відроджений Дракон / пер. з англ. О. Пархомець. Тернопіль : Навчальна книга. Богдан, 2022. 608 с.
10. Джордан Роберт. Колесо Часу. Вогні Небес / пер. з англ. Г. Михайловської. Тернопіль : Навчальна книга. Богдан, 2023. 896 с.
11. Джордан Роберт. Колесо Часу. Корона Мечів / пер. з англ. Г. Михайловської. Тернопіль : Навчальна книга. Богдан, 2025. 720 с.
12. Джордан Роберт. Колесо Часу. Око Світу / пер. з англ. Г. Михайловської. Тернопіль : Видавництво Богдан, 2024. 784 с.
13. Джордан Роберт. Колесо Часу. Повелитель Хаосу / пер. з англ. Г. Михайловської та М. Щавурської. Тернопіль : Навчальна книга. Богдан, 2024. 968 с.
14. Джордан Роберт. Колесо Часу. Тінь, що сходить / пер. з англ. О. Пархомець. Тернопіль : Навчальна книга. Богдан, 2022. 912 с.
15. Дзюбіна О. І. Диференціальні ознаки неологізмів і okazіоналізмів. *Вісник Львівського університету. Серія іноземні мови*. 2014. Вип. 22. С. 78–84
16. Дзюбіна О. І. Типологічні принципи класифікації неологізмів в сучасній англійській мові. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія*. №33, том 2. 2018. С. 38–40
17. Єрмоленко С. Я. Нариси з української словесності: стилістика та культура мови. Київ : Довіра, 1999. 413 с.

18. Загнітко А. Естетичне навантаження okazіоналізмів у поезії. В. Стуса. *Лінгвістичні студії* : збірка наукових праць. Донецьк, 2001. Вип. 8. С. 208–216
19. Зарицький М. С. Переклад: створення та редагування: посібник. Київ: Парламентське видавництво, 2004. 120 с.
20. Зацний Ю. А. Словник неологізмів. Інновації у складі англійської мови початку ХХІ ст.: англо-укр. Вінниця: Нова книга, 2008. 360 с.
21. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури: навч. посіб. для ВНЗ. Тернопіль : Нова Книга, 2002. 576 с.
22. Кияк Т. Р. Теорія і практика перекладу. Вінниця : Нова книга, 2006. 240 с.
23. Колоїз Ж. В. До питання про диференціацію основних понять неології. *Вісник Запорізького державного університету*. 2002. № 3. С. 78–83
24. Колоїз Ж. В., Малюга Н. М. Каламбур як засіб забезпечення okazіональної експресії. *Науковий вісник Чернівецького ун-ту: Слов'янська філологія*. 2001. № 119. С. 38–44
25. Колоїз Ж. В. Лексичні okazіоналізми як засіб створення актуалізованого контексту. *Рідний край*. 2002. № 1(6). С. 30–34
26. Корунець І. В. Теорія і практика перекладу (аспектний аналіз) : підручник. Вінниця : Нова Книга, 2003. 448 с.
27. Линтвар О. М. До проблеми художнього перекладу. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія: Філологічна*. 2012. № 30. С. 143–147
28. Лисогор М. Ю. Удовіченко Г. М. Основні способи відтворення авторських неологізмів у процесі перекладу літератури фентезі. *Наука в епоху соціокультурних змін: реалії, перспективи та сталий розвиток*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. для студентів та молодих вчених, Дніпро, 2025. С. 282–284
29. Лисогор М. Ю. Структурно-семантичні аспекти розгляду авторських неологізмів у циклі романів Роберта Джордана «Колесо часу». *Іноземні мови ХХІ століття: професійні комунікації та діалог культур*: Збірник наукових праць. Кривий Ріг : ННІЕТ КНУ, 2025.
30. Науменко Л. П., Гордєєва А. Й. *Practical Course of Translation from English into Ukrainian* : навч. посіб. Вінниця : Нова Книга, 2011. 136 с.
31. Особливості художнього перекладу: стилістичний аспект : монографія / Т. Жужгіна-Аллахвердян, Л. Дмитрук, М. Куц, Г. Удовіченко, С. Ревуцька, Т. Введенська, Н. Рибалка, С. Остапенко, О. Герасименко; ДонНУЕТ. Кривий Ріг : ДонНУЕТ, 2022. 186 с.
32. Пономарів О. Д. Стилїстика сучасної української мови: підручник. 3-тє вид., перероб. і доповн. Тернопіль: Навчальна книга Богдан, 2000. 248 с.
33. Пустовіт Л. О. Оказіоналізм. Українська мова : Енциклопедія. 2-е вид., випр. і доп. Київ : Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 2004. 833 с.
34. Словник афіксальних морфем української мови. Київ : Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України, 1998. 440 с. URL: [https://www.inmo.org.ua/assets/files/lib/Slovyk%20afiks'al'nykh%20morfem%20ukr.%20movy%20\(1998\).pdf](https://www.inmo.org.ua/assets/files/lib/Slovyk%20afiks'al'nykh%20morfem%20ukr.%20movy%20(1998).pdf) (дата звернення 03.11.2025)
35. Стишов О. А. Динаміка лексичного складу сучасної української мови. Лексикологія. Лексикографія: навч. посіб. Біла Церква : Авторитет, 2019. 198 с.

36. Тимочко О. Лексико-семантична характеристика новотворів Грицька Чубая. *Словотворчість шістдесятників*. В. Стус, І. Калинець, І. Світличний, Г. Чубай : збірник наукових праць / відп. ред. Г. М. Вокальчук. Острог : Острозька академія, 2010. С. 147–154
37. Турчак. О. М. Оказіоналізми у мові української преси 90-х років ХХ ст. Автореф. дис. канд. філол. наук: 10.02.01. Дніпропетровськ : Дніпропетровський національний університет, 2005. 17 с.
38. Удовіченко Г. М., Міценко В. В. Особливості перекладу неологізмів. *Інтелект. Особистість. Цивілізація*. 2019. № 19(2). С. 18–25
39. Українська мова: Енциклопедія. НАН України, Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні, Інститут української мови; редкол.: В. М. Русанівський, О. О. Тараненко, М. П. Зяблюк та ін. 2-ге вид., випр. і доп. Київ : Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 2004. 824 с. URL: <https://archive.org/details/UkrMovEnts/mode/2up> (дата звернення 10.10.2025)
40. Ющук І. П. Українська мова: підручник для студ. філол. спец. вищ. навч. закл. Київ : Либідь, 2005. 640 с.
41. Alexandre Rodríguez Guerra. Dictionaries of Neologisms: a Review and Proposals for its Improvement. *Open Linguistics*. 2016. P. 528–556 URL: https://www.researchgate.net/publication/311499466_Dictionaries_of_Neologisms_a_Review_and_Proposals_for_its_Improvement (дата звернення 28.10.2025)
42. Cambridge Dictionary. URL: <https://dictionary.cambridge.org/> (дата звернення 25.10.2025)
43. Cees Koster. Translation: A Multidisciplinary Approach. Palgrave Macmillan, 2014. P. 140–157
44. Dzyubenko A. I., Pertseva C. R. Concept “time” representation in the female fictional discourse. *Actual problems of the theory and practice of philological researches: materials of the V international scientific conference*. Prague : Vědecko vydavatelské centrum “Sociosféra-CZ”, 2015. P. 9–11
45. Herberg D. Neologismen – lexikologisch und lexikographisch betrachtet. *Sprachpflege. Zeitschrift für gutes Deutsch*. 37. Jg., Hat. 8, 1988. S. 109–112
46. Jingjing C. Untranslatability and the Method of Compensation. Theory and Practice. *Language Studies*. Vol. 2, № 4. 2012. P. 826–830
47. Koller W. The Concept of Equivalence and its Application to Translation. *Target*. № 7(2). 1995. P. 99–103
48. Kuang R. F. Babel. London : HarperCollins Publishers, 2023. 548 p.
49. Kuang R. F. The Poppy War. London : HarperCollins Publishers, 2018. 530 p.
50. Marković Mirjana. Translating neologisms and proper nouns in fantastic literature: Master's Thesis. Osijek, 2018. 74 p.
51. Neologisms in Journalistic Text. URL: <https://www.bcu.ac.uk/research/english/english-linguistics/rdues/neologisms-in-journalistic-text> (дата звернення 05.10.2025)
52. Oxford English Dictionary. URL: <https://www.oed.com/> (дата звернення 12.10.2025)

53. Pauković Annamaria. Translating Neologisms in Fantasy: An Analysis of Patrick Rothfuss' *The Name Of The Wind* and its Croatian Translation: Diploma Thesis. Zagreb, 2019. 36 p.

54. Robert Jordan. *The Wheel of Time*. URL: <https://dn790009.ca.archive.org/0/items/jordan-c-robert-the-wheel-of-time-complete-works-13-book/JordanC%20Robert%20-%20The%20Wheel%20Of%20Time%20Complete%20Works%2013%20book.pdf>
(дата звернення 20.10.2025)

55. Rowling J. K. *Harry Potter and the Chamber of Secrets*. New York: Arthur A. Levine Books, 1999. 341 p.

56. Rowling J. K. *Harry Potter and the Philosopher's Stone*. Bloomsbury Publishing PLC, 2014. 352 p.

57. Rowling J. K. *Harry Potter and the Prisoner of Azkaban*. New York: Arthur A. Levine Books, 1999. 435 p.

58. Stockwell R. *English Words: History and Structure*. Cambridge: Cambridge University Press, 2001. 224 p.

59. Wermuth P. *Neologisms in the Lexicon: A Diachronic Perspective*. Berlin: Mouton de Gruyter, 1997. 312 p.

60. Xhignesse Michel-Antoine. *Tolkien's Influence and the World of The Wheel of Time*. URL: <https://philarchive.org/archive/XHITIA> (дата звернення 23.10.2025)